

СТРАТЕГІЯ 2021

**ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ**

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
ФОНД ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ

**«Інформаційні технології в державному
управлінні»**
Ініціативи Президента України

Інформаційно–бібліографічний бюлетень

Головний редактор

С. В. Полтавець, в.о.директора Фонду Президентів України,
канд. політ. наук, ст. наук. співроб.

Відповідальні за випуск

В.М. Удовик, ст. наук. співроб. інформаційно–аналітичного відділу
Фонду Президентів України, канд. іст. наук

Інформаційні та бібліографічні матеріали підготували

В.М. Удовик, Л.Г. Дем'яненко,
М.Б. Кушнарьова, Є.В. Глушук

Заснований у 2014 році
Виходить один раз на місяць

Адреса редакції:

НБУВ, пр–т Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна
Тел. (044) 525–54–70
E–mail: fpu@nbuv.org.ua

Передрук – тільки з дозволу редакції

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2021

Передрук за погодженням

«Інформаційні технології в державному управлінні»

(Ініціативи Президента України)

Випуск 01 (87)

(огляд матеріалів ЗМІ за 1 – 31 січня 2021 р.)

Зміст

Анонс.....	4
Офіційна інформація.....	7
Регіональні ініціативи.....	18
Експертний погляд.....	22
Блоги та соціальні мережі	33
Зарубіжний досвід.....	49
Новітня бібліографія зарубіжних та вітчизняних досліджень з проблематики електронного урядування.....	60

Анонс

09 лютого 2021 р. (Тернопіль)

Міжнародна наукова інтернет-конференція «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення».

Плануються наступні напрями її роботи (секції):

1. Інформаційні системи і технології.

Теоретичні основи інформатики та кібернетики
Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці
Системи та процеси керування
Комп'ютерні системи та компоненти
Інформаційні технології
Автоматизація процесів керування
Системи автоматизації проектувальних робіт
Системи захисту інформації
Інформаційна безпека
Управління проектами і програмами
Системи та засоби штучного інтелекту
Інформаційно-комунікаційні технології в освіті
Медична та біологічна інформатика і кібернетика
Соціальна інформатика

2. Економічні науки.

Економічна теорія та історія економічної думки
Світове господарство і міжнародні економічні відносини
Економіка та управління національним господарством
Економіка та управління підприємствами
Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка
Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища

Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

Гроші, фінанси і кредит

Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

Статистика

3. Технічні науки.

Прикладна геометрія, інженерна графіка та ергономіка

Машинознавство

Обробка матеріалів у машинобудуванні

Галузеве машинобудування

Електротехніка

Прилади

Радіотехніка та телекомунікації

Енергетика

Металургія
Хімічні технології
Технологія харчової та легкої промисловості
Транспорт
Будівництво
Безпека життєдіяльності
Електроніка

Робочі мови конференції: українська, російська, англійська. Форма участі: заочна.

За результатами роботи конференції буде опубліковано збірник тез доповідей та сертифікати (<http://www.konferenciaonline.org.ua>).

24-27 лютого 2021 р. (с. Верхнє Студене Міжгірського району Закарпатської області)

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ (CICSI)» – секція БЕЗПЕКОВОГО КОНГРЕСУ.

Міжнародний безпековий конгрес – це унікальна платформа для об'єднання теорії та практики у сфері кібербезпеки і безпеки бізнесу. Це сучасний формат організації зустрічей та заходів, що об'єднує науковців, власників бізнесу, керівників окремих підрозділів холдингів і корпорацій, служб безпеки і юридичних департаментів, представників силових відомств, держслужбовців та народних депутатів України.

У рамках VII міжнародного науково-практичного безпекового конгресу відбудеться **робота трьох конференцій:**

»АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ»

Тематика конференції (секцій):

- Безпека комп'ютерних мереж та Інтернет;
- Безпека систем електронного урядування;
- Захист програмного забезпечення та обладнання;
- Кібербезпека та захист критичної інформаційної інфраструктури;
- Криптологія;
- Стеганографія та стегоаналіз;
- Конкурентна розвідка та управління знаннями;
- Приватність та захист персональних даних;
- Організаційно-правові питання безпеки інформації;
- Управління інформаційною безпекою;
- Новітні підходи до підготовки фахівців з кібербезпеки.

«БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ»

Тематика конференції (секцій):

- Економіка інформаційної безпеки;
- Економічна безпека (податки і фінанси);
- Фізична безпека (захист матеріальних активів, топ-менеджменту компанії і співробітників);

- Юридична безпека (рейдерство: актуальність, протидія, агресивні взаємовідносини з правоохоронними органами);
- Інформаційна корпоративна безпека (кібербезпека в компанії, інформаційна гігієна співробітників);

• Сучасні інформаційні та комунікаційні технології.

«КІБЕРБЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я»

Тематика конференції (секцій):

- Безпека процесу цифрової трансформації здоров'я;
- Захисту критичної інфраструктури у сфері охорони здоров'я;
- Стандарти інформаційної безпеки для охорони здоров'я України;
- Механізми захисту інформації систем і даних пацієнтів.

Робочі мови: українська, англійська, польська.

Спів організатори конгресу:

- Національний авіаційний університет, кафедра безпеки інформаційних технологій;
- Університет Бельсько-Бяла (Польща);
- Академія бізнесу (Польща, м. Домброва-Гурнича);
- Каспійський державний університет технологій та інжинірингу ім. Ш. Есенова (Республіка Казахстан) (<http://bit.nau.edu.ua/aktualni-pytannya-zabezpechennya-kiberbezpeky-ta-zahystu-informatsiyi-cicis>).

Офіційна інформація

За 7 місяців українці стануть свідками історичного моменту – початку офіційного входження України в режим «без паперу». З 1 вересня державні органи не матимуть права вимагати паперові документи для надання послуг, якщо ця інформація вже є в реєстрі.

Про це повідомив **Віцепрем'єр-міністр – Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров** у ефірі програми «Сніданок з 1+1».

«Ми працюємо вже півтора роки над цією великою ціллю. Іншим країнам на це потрібно було років 20, хоча насправді сьогодні немає країни у світі, яка б перейшла повністю в режим «без паперів». Але мені здається, нам вдасться це зробити. Ми розробляємо законопроект, який заборонить чиновникам вимагати паперові документи, якщо вони є в реєстрі»

Зараз Мінцифра спільно з Комітетом цифрової трансформації розробляє рамковий закон, завдяки якому державні органи не матимуть права вимагати паперові документи. І з 1 вересня Україна перейде в режим paperless.

Крім того, Михайло Федоров додав, що Мінцифра робить усе технічно, щоб кожен чиновник мав можливість легко знаходити довідки в реєстрах. Мінцифра працює над забезпеченням необхідною ІТ-інфраструктурою всіх державних органів. Удосконалює законодавство та створює нові цифрові рішення.

Важливо, що люди зможуть за бажанням використовувати паперові довідки для отримання державних послуг. «Держава не матиме права вимагати, якщо ця інформація уже є в реєстрі. Однак, якщо людині зручно використовувати паперові документи для отримання послуг, то, звичайно, вона має право на це», – додав Михайло Федоров.

Крім того, Михайло Федоров у ефірі розповів про ***нові проекти Мінцифри, які буде запуснено навесні***. Зокрема, зміна місця реєстрації онлайн. На сьогодні це найпопулярніша державна послуга в Україні. Наразі Мінцифра проводить глобальну реформу цього напрямку – працює над розробкою електронної послуги зі зміни місця реєстрації на порталі та в застосунку Дія.

Щоб змінити місце реєстрації, потрібно буде лише заповнити коротку заяву на порталі або в застосунку Дія. За 10-15 хвилин. Без зайвих довідок, папірців та відвідування державних органів. Для експериментального проекту потрібен буде тільки ID-паспорт. А після прийняття відповідного закону – або ID-паспорт, або паспорт-книжечка.

Також Михайло Федоров поділився в ефірі програми, що Мінцифра спільно з МОЗ працює над впровадженням е-лікарняних – електронного медичного висновку про непрацездатність. Сьогодні це найпоширеніша довідка – їх видають близько 2,2 млн на рік. Переведення їх в електронних вигляд дозволить суттєво зекономити кошти державі. До того ж, у цій сфері існує дуже багато зловживань, у тому числі і підроблені лікарняні та за

домовленостями «побутова корупція». Завдяки е-лікарняному це також вдасться побороти (*Зміна місця реєстрації онлайн та режим «без паперу»: Михайло Федоров анонсував масштабні проєкти Мінцифри у 2021 році // <https://thedigital.gov.ua/news/zmina-mistsya-reestratsii-onlayn-ta-rezhim-bez-paperu-mikhaylo-fedorov-anonsuvav-masshtabni-proekti-mintsifri-u-2021-rotsi.-2021.-29.01>*).

До 2023 року Мінцифра забезпечить технічні можливості, щоб 100 % державних послуг були доступні на порталі та в мобільному застосунку Дія.

Міністерство цифрової трансформації будує цифрову державу і для досягнення своїх цілей має на меті за три роки перевести 100 % державних послуг в онлайн. Це спростить життя українців та дозволить уникнути присутності держави в їхньому побутовому житті, прибере бюрократію та корупцію. А замість черг кіровоградці зможуть витратити час на більш важливі речі.

Про це **керівник проєкту Дія Мстислав Банік** наголосив під час колективного інтерв'ю з регіональними журналістами Кропивницького і Кіровоградської області.

«Дуже часто на мою особисту Facebook-сторінку пишуть люди та пропонують зробити нові послуги, і, звісно, Мінцифра хоче задовольнити болі всіх українців щодо отримання державних послуг, але ми спираємося саме на їх релевантність. У нашої команди є статистика, де ми стежимо за тим, за якими послугами населення частіше за все звертається до державних органів, а також перевіряємо готовність інфраструктури для переведення послуг в онлайн. Наша мета – 100 % державних послуг, доступні в Дії».

Також Мстислав Банік відповів на запитання журналістів щодо планів Мінцифри зі співпраці з регіонами та акцентував на тому, що одна з ключових цілей міністерства – 95 % населення матимуть доступ до високошвидкісного інтернету по всій території України й Кіровоградська область не виключення. Під час колективного інтерв'ю Мстислав Банік наголосив *про важливість цифровізації України та сприяння налагодженню конструктивного діалогу влади і громадськості*.

«Крок за кроком наша команда працює над тим, щоб покриття високошвидкісним інтернетом було доступне не тільки у великих містах, а і в селах. Ми створюємо нові можливості для того, щоб кожен українець, навіть у найвіддаленіших регіонах країни, міг скористатися якісним інтернетом, а також застосунком Дія. За допомогою оновленого застосунку українці мають змогу отримувати доступ до своїх цифрових документів і в потрібних життєвих ситуаціях у кілька кліків поширювати їхні цифрові копії. Хочу наголосити, що Дія не тарифікується мобільними операторами і застосунком можна скористатися, навіть якщо у вас на залишку буде всього 1 мегабайт інтернету».

Зустріч відбулась у рамках спільного проєкту Українського кризового медіацентру та Естонського центру східного партнерства «Побудова демократичної стійкості в Україні шляхом зміцнення місцевих та регіональних ЗМІ», який фінансує Фонд Emerging Donors Challenge (USAID) та Міністерство закордонних справ Естонії за рахунок коштів з розвитку співпраці (*100 % державних послуг будуть доступні в Дії, – Мстислав Банік // <https://thedigital.gov.ua/news/100-derzhavnikh-poslug-budut-dostupni-v-dii-mstislav-banik>. – 2021. – 29.01*).

У 2019 році Мінцифри надіслала до Євросоюзу запит про укладення двосторонньої угоди про взаємне визнання електронних довірчих послуг.

Наразі маємо робочий план співпраці у сфері електронних довірчих послуг, над втіленням якого працюватимемо протягом наступних двох років.

«Взаємне визнання електронних довірчих послуг між Україною та ЄС розширить можливості громадян та бізнесу. Саме тому команда Мінцифри працює над тим, щоб ключові компоненти української системи електронних довірчих послуг були сумісні з відповідними компонентами системи ЄС. Це дозволить забезпечити українців доступними електронними довірчими послугами», – **Людмила Рабчинська, заступник Міністра цифрової трансформації.**

Як для Євросоюзу, так і для України, це передбачає можливість здійснювати транскордонні транзакції з використанням КЕП зі свого комп'ютера чи смартфона без зайвих зусиль та витрат.

Громадяни зможуть отримувати публічні послуги онлайн у країнах-членах ЄС за допомогою українського КЕП.

Підприємці зможуть укладати онлайн-контракти за допомогою власних кваліфікованих електронних підписів (КЕП) та перевіряти електронні підписи, створені іноземцями.

Мінцифри вже робить перші кроки до взаємного визнання електронних довірчих послуг. Ми взяли участь у спільному пілотному проєкті з Естонією – однією із лідерів у сфері електронного урядування в ЄС щодо транскордонного електронного підпису. У результаті з'явиться технічна можливість перевіряти е-підпис Естонії в Україні і навпаки (український в Естонії) (*Людмила Рабчинська: Україна та ЄС співпрацюватимуть задля взаємного визнання електронних довірчих послуг // <https://www.kmu.gov.ua/news/lyudmila-rabchinska-ukrayina-ta-yes-spivpracuyuvatimut-zadlya-vzayemnogo-viznannya-elektronnih-dovirchih-poslug>. – 2021. – 27.01*).

Віцепрем'єр-міністр – Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров розповів про пріоритетні для запуску послуги у Дії та подальші плани Мінцифри.

Також Міністр поділився власним баченням України у 2030 році у подкасті «Бегущий банкир» з Андрієм Оністратом.

Для того, щоб визначити які послуги найбільше потрібні суспільству, Мінцифра використовує системний підхід. У переведенні державних послуг в онлайн пріоритетними є наймасовіші. Раніше ЦНАПи – основний фронт державного обслуговування – не були об'єднані ІТ-інфраструктурою.

«Перше, що ми зробили – створили єдине ІТ-рішення, до якого підключаються ІТ-системи ЦНАПів. Це дозволяє нам відслідковувати статистику в режимі реального часу. Так, ми бачимо, які послуги люди отримують найчастіше – і оцифруємо їх. Серед ТОП-10 послуг – реєстрація ФОП та ТОВ, операції з землею, зміна місця реєстрації та справка про склад сім'ї, яку ми вже ліквідували».

За його словами, зараз у розробці багато різних нових цифрових сервісів, які представлять у квітні на Diiа Summit 2. Це подія, яку Мінцифра проводить двічі на рік та презентує нові продукти. Важливо, зробити так, щоб кількість державних послуг була мінімальною, а за необхідності взаємодії з державою, українці могли здійснити це у 2-3 кліки.

Крім того, очільник Мінцифри розповів про ринок віртуальних активів в Україні. Він наголосив, що держава повинна максимально відкрити ринок і створити рівні правила гри, але не формувати політику. «Система, якою ти керуєш, не повинна бути складніше системи, яка управляє. Наше завдання – створити мінімальну регуляцію і дати сфері вільно розвиватися», – прокоментував Михайло Федоров.

Михайло Федоров розказав і про своє *ідеальне бачення України у 2030 рік*:

«Моя ідеальна картинка така – Україна входить у ТОП-10 найбільш швидкозростаючих країн світу за відсотком росту ВВП на рік. Україна є підприємницьким хабом світу, де можна найлегше зареєструвати компанію та запустити будь-який проєкт дистанційно. У нас зрозумілі міста та інфраструктура, найменші податки у світі. Дуже важливо, щоб Україну знали як успішний кейс швидкого розвитку країни. Це моє амбітне бачення і те, що мене щодня надихає».

Він додав, що серед сучасних візіонерів у сфері технологій його надихає Ілон Маск. А також розповів, що йому більше імponує бачення на управління державою людей з бізнесу, і саме тому Мінцифра впроваджує ідеї схожі з ідеями підприємництва. Так, вже понад рік команда Мінцифри будує цифрову державу. Створює зручні державні сервіси, які спрощують життя українців та зменшують присутність держави в побутовому житті людей. Онлайн-технології вже невід'ємна складова нашого життя. Але лише впровадивши їх на всі рівні – від загальнонаціонального до побутового можливо змінити країну (*Михайло Федоров розповів про пріоритетні послуги у Дії, системний підхід та власне бачення України в 2030 році // <https://thedigital.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-rozpoviv-pro-prioritetni-poslugi-u-diyi-sistemnij-pidhid-ta-vlasne-bachennya-ukrayini-v-2030-roci>. – 2021. – 23.01).*

В Україні вперше дослідили, як відкриті державні дані допомагають українському бізнесу.

Міністерство цифрової трансформації разом із проектом USAID/UK aid «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS» представили результати дослідження про антикорупційний та соціальний вплив відкриття державних даних на провадження бізнесу в Україні.

Відкриті дані – це інформація, яку мають публікувати державні органи у відкритому для всіх громадян доступі та в машиночитаному форматі. Перелік підприємств та організацій, інформація про суддів та судові рішення, про платників податків – ці та інші дані є у володінні держави і корисні для громадян, а тому мають бути відкритими. Знайти їх можна на Єдиному державному порталі відкритих даних – це ефективний інструмент для боротьби з корупцією.

Відкриття даних у сфері бізнесу сприяє створенню сервісів, що допомагають підприємцям уникати корупційних ризиків та вирішувати проблеми, з якими може стикатися бізнес в Україні. Зокрема, корисними є дані з реєстрів Міністерства юстиції, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Державної судової адміністрації та Державної податкової служби.

Наприклад, інструменти на основі відкритих даних можуть допомогти в захисті від рейдерських захоплень та шахрайства, протидії корупційним зловживанням під час розгляду судових справ, автоматизації й удосконаленні робочих бізнес-процесів, щоб заощадити кошти й час працівників.

Які сервіси на основі відкритих державних даних можуть допомогти підприємцям?

Захист від рейдерських атак. У 2020 році в Україні ставалося в середньому 75 рейдерських захоплень щомісяця. У разі атак реєстраційні зміни вносять у державний реєстр. Раніше було неможливо виявити це оперативно, оскільки інформація з реєстру була закритою.

Після відкриття Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань (ЄДР) створили сервіс Опендатабот. Він допомагає оперативно відстежувати та протистояти випадкам рейдерства, безкоштовно моніторити свою компанію на предмет змін. Сервіс об'єднує понад 30 державних реєстрів. Ще одна система, що працює на основі відкритих даних та допомагає протидіяти рейдерству, – це YouControl.

Перевірка потенційних контрагентів. Протягом 2018–2020 рр. 51 % українських компаній постраждали від випадків економічних злочинів та шахрайства. А майже кожна друга організація не проводить взагалі або проводить лише неформальну перевірку та постійний моніторинг доброчесності своїх контрагентів. Завдяки відкриттю даних підприємці можуть проводити автоматичний моніторинг та перевіряти контрагентів за допомогою сервісів YouControl, Liga Contr Agent, Опендатабот.

Автоматизація бізнес-процесів для більшої ефективності. Використовуючи API (інтерфейс прикладного програмування) сервісу «Опендатабот», власники бізнесу можуть автоматизувати та прискорити робочі бізнес-процеси – позбавитися паперового документообігу, спростити взаємодію із контрольними органами для подання звітності, а також автоматизувати підготовку рахунків, договорів чи довідок та автоматизувати фінансові операції тощо. Серед популярних сервісів – Bot&Partners (юридичні аспекти бізнесу), Poster (для ресторанного бізнесу), чатбот PatentBot (спрощення процедури реєстрації торгової марки).

Аналіз судової практики та протидія корупції під час розгляду судових справ. Інструменти PravoSud та Суд на долоні дають змогу ефективніше готуватися до судових спорів та досліджувати судову практику. А Wincourt від «Суд на долоні» допомагає прогнозувати результати розгляду справ, отримати статистику про схожі судові рішення та надає рекомендації щодо адвокатів та законодавства. Доступність інформації щодо подібних судових рішень, історії ухвалення рішень конкретними судьями, зв'язків між учасниками судового процесу допомагає протидіяти корупційним зловживанням під час розгляду справ, виявляти потенційний конфлікт інтересів, а також побудувати ефективну стратегію захисту або оскаржувати судові рішення.

«Антикорупційний та соціальний вплив відкриття державних даних на провадження бізнесу в Україні» є четвертим звітом із серії якісних досліджень, у яких аналізують вплив відкриття даних на галузі економіки України. Раніше було опубліковано дослідження у будівельній, дорожній та медичній сферах (*Як відкриті державні дані можуть допомогти підприємцям в Україні: дослідження Мінцифри // <https://thedigital.gov.ua/news/yak-vidkriti-derzhavni-dani-mozhut-dopomogti-pidpriemtsyam-v-ukraini-doslidzhennya-mintsifri>. – 2021. – 21.01).*

Міністерство цифрової трансформації розпочало пілотний проєкт щодо використання електронних інвойсів за допомогою рішення eDelivery між компаніями з України та Вірменії.

Пілот реалізується в межах проєкту EU4Digital за підтримки Агентства з впровадження інфраструктури електронного урядування («EKENG») Республіки Вірменія, передає Укрінформ з посиланням на пресслужбу Мінцифри.

У відомстві зазначають, що eDelivery дає змогу скоротити час обміну рахунками-фактурами з транскордонними партнерами до декількох секунд.

«Успіх пілотного проєкту eDelivery між Україною та Польщею створює передумови для реалізації проєкту з іншими країнами, зокрема Вірменією. Це крок до безпечного, надійного, доступного та ефективного обміну даними транскордонних рахунків-фактур між східними країнами-партнерами та ЄС», – зауважив **проєктний менеджер пілоту eDelivery від Мінцифри Михайло Латинський.**

Участь у пілотному проєкті беруть дві компанії: Vedi-Alco – один з провідних виробників алкогольних напоїв у Вірменії, що експортує свій товар до Європи, Росії, США та багатьох інших країн, включаючи Україну, та Alkoline – ця компанія входить до п'ятірки провідних виробників і дистриб'юторів натуральних алкогольних напоїв в Україні та за її межами. Одним з її ділових партнерів є Вірменія.

Державне підприємство «Дія» бере участь у пілотному проєкті з Вірменією, додатково вдосконалюючи технічні можливості для обміну стандартизованими даними рахунків-фактур за допомогою eDelivery.

Після закінчення пілотного проєкту програма EU4Digital підготує рекомендації щодо необхідних правових, організаційних та технічних коригувань для повномасштабного впровадження рішень, а також масштабування eDelivery у східних країнах-партнерах, зокрема в Україні.

Як повідомляв Укрінформ, у жовтні 2020 року в Україні розпочався пілотний проєкт з обміну електронними рахунками-фактурами за допомогою рішення eDelivery між обраними компаніями з України та Польщі *(Розпочався пілотний проєкт обміну e-інвойсами між компаніями України та Вірменії // <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3174035-rozpocavsya-pilotnij-proekt-obminu-einvojsami-miz-kompaniami-ukraini-ta-vmirmenii.html>. – 2021. – 19.01).*

12 січня Мінцифра анонсувала запуск національної онлайн-платформи електронної демократії Взаємодія. Це універсальний цифровий майданчик, де люди зможуть вільно спілкуватися з держорганами та долучатися до ухвалення рішень.

Це онлайн-майданчик, де українці зможуть вільно комунікувати з держорганами та долучатися до ухвалення рішень. Платформа стане корисною проактивним громадянам, державним службовцям, інститутам громадянського суспільства та представникам ЗМІ. Платформа створюється в рамках реалізації міжнародної Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд».

На онлайн-платформі стануть доступними такі сервіси, як:

- е-звернення та е-запити – подання звернень та запитів на інформацію онлайн, відстежування статусу їх розгляду та отримання відповіді в особистому кабінеті;

- е-консультації – можливість подавати пропозиції щодо різних питань державної політики, залишати коментарі до проєктів нормативно-правових актів, а також вносити пропозиції щодо їх змісту;

- е-петиції – можливість ініціювати або підтримати вже подану до Кабінету Міністрів України петицію, відстежувати статус її розгляду та гарантовано отримати відповідь;

- е-конкурси – участь у відборі проєктів інститутів громадянського суспільства, яким надаватимуть фінансову підтримку, а також відстеження їхньої реалізації;

- е-голосування – обрання складу громадської ради при органі виконавчої влади;
- е-експертиза – подання запитів на проведення громадської експертизи діяльності органу виконавчої влади та отримання доступу до її матеріалів;
- е-опитування – можливість брати участь в опитуваннях під час розробки та ухвалення державних рішень;
- доступ до урядової інформації – актуальні контакти органів виконавчої влади, публічні звіти топ-чиновників.

«Мінцифра прагне створити зручні онлайн-інструменти для співпраці людей та держави, а також підвищити рівень довіри українців до державних органів. Платформа ВзаємоДія – складова Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд»» та єдиний майданчик, що надасть можливість долучитися до обговорення державних рішень», – **заступниця Міністра цифрової трансформації Людмила Рабчинська**.

«Платформа «ВзаємоДія» – важливий крок Уряду до створення сервісної держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. Уряд запропонує доступний сервіс для комунікації з органами виконавчої влади, в тому числі для участі в обговоренні проектів державних рішень. Платформа об'єднає інструменти електронної демократії та буде зручною і зрозумілою для користувачів. «ВзаємоДія» стане ключовим компонентом відкритого урядування в Україні та цифровою платформою для реалізації нової Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства та Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» в Україні», – **Олександр Ярема, Державний секретар Кабінету Міністрів України**.

Перші сервіси стануть доступними вже навесні. Мінцифра буде поступово розширювати функціонал сервісів та підключити до платформи якомога більше центральних та місцевих органів виконавчої влади.

В експертному аналізі технічних вимог онлайн-платформи взяли участь представники Уряду, громадськості та міжнародні організації. Приєдналися до розробки ВзаємоДії також і Верховна Рада України та інші партнери. Проект запустили за підтримки Програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), що впроваджується Фондом Східна Європа та Фондом Innovabridge у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації України за підтримки Швейцарії (*Мінцифра запускає національну платформу е-демократії ВзаємоДія // https://galinfo.com.ua/news/mintsyfra_zapускаie_natsionalnu_platformu_edemokratii_vzaiemodiya_358139.html. – 2021. – 16.01).*

Міністерство цифрової трансформації спільно з СДТО Держмитниці Євгеном Єнтісом трансформує митну систему.

Нові цифрові проекти роблять її більш зручною, прозорою, без корупції та орієнтованою на людину.

Уже сьогодні впроваджено сервіси, завдяки яким українці можуть розрахувати вартість митного оформлення машини або подивитися

статистику ввезення і вивезення конкретних товарів. Також є можливість написати скаргу щодо роботи митниці та отримати відповідь швидко і онлайн. Крім того можна подивитися карту і оснащення митниці.

Згодом, завдяки новій митній системі для кожного громадянина стане реальністю оформити свої товари, посилки швидко, зручно і без хабарів. Крім того, можна буде прорахувати наперед усі оплати, податки, мита й сплатити їх онлайн. А також побачити результати роботи митниці онлайн, де кожен показник буде відкритий і прозорий для всіх (*Цифрова трансформація митниці // <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-transformue-ukrainsku-mitnitsyu>. – 2021. – 14.01*).

12 січня Президент Володимир Зеленський підписав закон №3014 «Про електронні комунікації», ухвалений Верховною Радою 16 грудня 2020 року.

Цей документ не тільки регулює відносини на ринку – між державою, надавачами та користувачами послуг, а й наближає Україну до європейських стандартів у сфері електронних комунікацій.

Чинна законодавча база в сфері електронних комунікацій формувалась понад 15 років тому і не відповідала ні сучасним вимогам ринку, ні європейським прагненням України.

Підписання закону «Про електронні комунікації» реформує застарілі регуляторні рамки в сфері електронних комунікацій відповідно до найновіших європейських норм!

Це стратегічне рішення для розвитку галузі й необхідний крок на шляху до євроінтеграції та входження нашої країни до Єдиного цифрового ринку ЄС.

Підписаний закон передбачає:

- зменшення кількості перевірок та регуляторного тиску на компанії у сфері електронних комунікацій;
- всі постачальники електронних комунікаційних мереж та послуг матимуть однакові права та доступ до інфраструктури, запроваджується механізм консультацій з учасниками ринку;
- забезпечення конкуренції на ринку електронних комунікацій, що сприятиме залученню інвестицій та покращенню якості послуг для всіх користувачів;
- користувачі матимуть можливість обирати окремі види послуг (не в складі пакету послуг) за технічної можливості;
- право на отримання вичерпної та чіткої інформації абонентом щодо опису умов договору відповідно до правил надання та отримання електронних комунікаційних послуг;
- зменшення спаму за рахунок обов'язкової попередньої згоди абонента на отримання інформації та обов'язкова можливість відмови абонента від розсилки;

- збільшення штрафу для постачальників електронних комунікацій у разі порушення прав користувачів.

Також законопроект дозволить надати рівний доступ усім громадянам до зв'язку та Інтернету. Цифрова країна має бути доступною для всіх (*Президент України підписав закон про електронні комунікації // <https://thedigital.gov.ua/news/prezident-ukraini-pidpisav-zakon-pro-elektronni-komunikatsii>. – 2021. – 12.01*).

За 2020 рік понад 8 млн авторизацій здійснено, а 56 схем е-ідентифікації стали доступними в системі ICEI id.gov.ua.

Міністерство цифрової трансформації запустило оновлену платформу, яка надає зручну та безпечну електронну ідентифікацію за допомогою електронних підписів, Mobile-ID та BankID: <https://id.gov.ua>. Завдяки цій системі отримувати електронні послуги ще простіше і швидше, використовуючи кваліфікований електронний підпис.

Система допоможе вам отримувати публічні послуги онлайн, користуватися електронним документообігом та спростить ведення бізнесу.

Людмила Рабчинська, заступниця Міністра цифрової трансформації України:

«Мінцифра прагне, щоб українці були впевнені в безпеці своїх даних. Саме тому ми перевіряємо всі продукти на відповідність законодавству. Платформа має атестат КСЗІ, а персональні дані захищені належним чином та використовуються лише за безпосереднім призначенням».

Якщо ви зустрічаєте на сайтах поле «Авторизуватися за допомогою ICEI» – знайте, що тут ви можете швидко та безпечно пройти електронну ідентифікацію.

Ознайомитися із усіма можливостями електронного підпису та розібратися із тим, як поводитися з персональними даними, можна завдяки 2 освітнім серіалам на платформі Дія.Цифрова освіта. Це 14 серій тривалістю до 8 хвилин.

Серіали доступні тут:

Освітній серіал «Персональні дані» (https://thedigital.gov.ua/admin/news_post/%20https://osvita.diia.gov.ua/courses/personaldata %20).

Освітній серіал «Електронний підпис» (<https://osvita.diia.gov.ua/courses/digital-signature> %20) (*Мінцифра: протягом 2020 року понад 8 млн українців авторизувалися у системі id.gov.ua // <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-protyagom-2020-roku-ponad-8-mln-ukraintsiv-avtorizovalisya-u-sistemi-idgovua>. – 2021. – 05.01*).

Компанія FDI Ukraine надасть громадам, які висловлять зацікавленість, доступ до Розумної платформи Urbio Smart City, в результаті якого органи місцевого самоврядування можуть отримати безкоштовний рік користування такими продуктами:

- Реєстр територіальної громади;
- Адресний реєстр;
- Ядро розумної платформи Urbio. Модуль. Адмінпанель.

Один із принципів створення розумного міста – комплексний підхід. Це означає, що спершу мають бути створені основи для побудови Smart City. Такою основою та фундаментом створення розумного міста є платформа для збирання, сортування та опрацювання даних. Інформує пресцентр ініціативи «Децентралізація влади».

Smart City – це комплекс інноваційних технологічних рішень електронної демократії, електронного урядування, електронних послуг та сервісів.

За допомогою Smart City громади зможуть зекономити кошти за допомогою IT-інструментів, які оптимізують процеси, дозволяють уникнути дублювання даних та функцій.

Також громада зможе покращити рівень життя для своїх мешканців, шляхом надання якісних е-послуг, та прийняття ефективних рішень по розпорядженню ресурсами громади.

Детальніше про можливості продуктів:

Реєстр територіальної громади (Рішення про Реєстрацію авторського права на комп'ютерну програму № 3572 від 25.10.2017 р.)

Система дозволяє виконувати необхідні реєстраційні дії з автоматичним формуванням необхідних документів – реєструвати або знімати з реєстрації за місцем проживання (перебування) мешканця громади, друкувати заяви, довідки, повідомлення. Реєстраційні записи підписуються КЕП (ЕЦП) користувача який виконує реєстраційну дію;

Urbio Облік адрес (Рішення про реєстрацію авторського права на комп'ютерну програму № 3805 від 03.03.2018 року).

Система дозволяє вести адреси фізичних об'єктів (будівлі, елементи інфраструктури) використовуючи єдиний уніфікований підхід;

Платформа Urbio (Рішення про реєстрацію авторського права на комп'ютерну програму № № 3885 від 03.05.2018 року)

Є технологічною основою для зручного та ефективного керування розумним містом/регіоном, яка дозволяє автоматизувати централізований облік та управління даними користувачів всіх модулів Платформи (***Громади зможуть отримати доступ до Розумної платформи Urbio Smart City // <https://np.pl.ua/2021/01/hromady-zmozhut-otrymaty-dostup-do-rozumnoi-platfomy-urbio-smart-city>. – 2021. – 04.01***).

Регіональні ініціативи

За рішенням сесії Чернівецької міської ради, буде утворено управління комунікацій, зовнішніх зв'язків та електронного урядування. Водночас депутати проголосували за ліквідацію відділу міжнародних відносин, інформації та зв'язків з громадськістю.

Під час сесії депутати Чернівецької міської ради підтримали проєкт рішення «Про внесення змін до рішення Чернівецької міської ради VII скликання від 22.12.2018 р. № 1604 «Про структуру, загальну чисельність виконавчих органів Чернівецької міської ради».

Проєкт рішення передбачає ліквідацію відділу міжнародних відносин, інформації та зв'язків з громадськістю Чернівецької міської ради та утворення управління комунікацій, зовнішніх зв'язків та електронного урядування. **Новий структурний підрозділ створюється з метою реалізації конституційного права громадян на свободу слова і доступу до інформації, у тому числі, до публічної інформації.** Також заради забезпечення проведення у місті Чернівці єдиної комунікаційної політики у сфері співробітництва з українськими та зарубіжними містами-побратимами, містами-партнерами, організаціями, суб'єктами господарювання та ін. Наші новини є у Facebook Друга частина цього проєкту рішення передбачає виведення з Департаменту ЖКГ підрозділу контрольно-перевірочного відділу, який покликаний здійснювати контрольно-перевірочну роботу. «Він не може бути підрозділом тієї структури, яку він покликаний перевіряти. Такий відділ раніше був самостійним підрозділом Чернівецької міської ради. На жаль, його потім перепідпорядкували департаменту ЖКГ, а це для його роботи неефективно», – пояснила **депутатка міськради Наталія Дембіцька** (*У Чернівецькій міськраді створять нове управління // <https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/u-cherniveckiy-miskradi-stvoryat-nove-upravlinnya-68505>. – 2021. – 28.01).*

Як наголосив заступник міського голови Львова з питань розвитку Андрій Москаленко, покращення урядування та залучення мешканців завдяки забезпеченню відкритості, прозорості, наочності та доступності публічної інформації та даних муніципалітету – ключовий пріоритет міста у сфері ІТ. Про це він розповів під час публічної презентації бюджету розвитку 2021 року Львівської МТГ в рамках консультацій з громадськістю.

«Є декілька пріоритетів у розвитку ІТ-інфраструктури, на які я б хотів звернути увагу. Йдеться насамперед про розвиток базової ІТ-інфраструктури для підтримки функціонування Львівської міської ради (кібербезпека, диспетчеризація, забезпечення відмовостійкості); систему електронного документообігу, яка передбачає нові модулі управління кадрами та проєктами, реалізацію процесів проходження розпорядчих документів

(ухвали, рішення, розпорядження), щоб менше було паперів. Ми спілкувались зі всіма фракціями, і я хочу подякувати депутатам, які були дуже активні щодо того, аби напрацьовувати новий функціонал та розвивати його, цього року він буде розвинений в цьому керунку ще більше».

Він також додав, що ключовим пріоритетом залишається розвиток відкритих даних.

«Ключовий наш пріоритет стосується відкритих даних. Про це ми з багатьма спілкувались тут присутніми, а також з активними представниками громадських організацій. Йдеться про розвиток відкритих даних, зокрема через геоінформаційну систему, панель міста, інформаційний бот і Портал відкритих даних. До речі, багато інформації, про потребу якої сьогодні озвучували присутні, є у відкритому доступі, зокрема на Порталі відкритих даних» (*«Ключовий наш пріоритет стосується відкритих даних», – Андрій Москаленко // <https://city-adm.lviv.ua/news/government/283681-kliuchovyi-nash-priorityet-stosuietsia-vidkrytkh-danykh-andrii-moskalenko>. – 2021. – 22.01).*

Мобильное приложение Kyiv Smart City для доступа ко всем электронным сервисам города сегодня внезапно прекратило работу, после чего пользователей оповестили, что все сервисы, включая многострадальный Kyiv Smart Card, запуск которого опять перенесли на полгода, теперь доступны в новом приложении под названием «Київ Цифровий».

На страничке Kyiv Smart City в Facebook пользователи в течение нескольких дней жаловались на то, что не могут пополнить транспортную карту, а администраторы рекомендовали обратиться в службу технической поддержки электронного билета.

И вот сейчас стало известно, что для работы с Kyiv Smart Card им необходимо установить новое приложение «Київ Цифровий».

В комментарии «Хмарочосу» команда разработчиков Kyiv Smart City сообщила, что узнала о прекращении работы приложения из новостей.

«Для нас это стало такой же неожиданностью, как и для всех киевлян. Мы тоже узнали об этом из новостей. Наша команда не имеет никакого отношения к разработке и реализации нового приложения «Київ Цифровий», но мы не смогли не заметить сходство в дизайне и интерфейсе между ними.

Не лишним будет сказать, что ни в какую даль под музыку мы не отправлялись. Команда Smart City продолжает разрабатывать новые и улучшать уже запущены сервисы не только для Киева, но и для всех городов Украины».

Сервіси переїхали в Київ Цифровий

Е-квиток, послуги паркування та повернення автівки переїхали у новий зручний Київ Цифровий. Застосунок, що об'єднує всі міські сервіси.

Якщо у вас залишились невикористані QR-квитки, зверніться до служби підтримки на пошту support@kyiv.digital, і ми додамо їх у Київ Цифровий.

Kyiv Smart City більше не працює. Команда дякує вам, вмикає гімн Києва та рушає вдалечінь під гарну музику.

Бажаємо комфортного досвіду в Цифровому!

После установки данные о всех поездках и QR-билеты должны автоматически подтянуться в новое приложение. Авторизоваться в системе можно по номеру телефона, после чего приложение предложит отсканировать штрихкод Kyiv Smart Card или ввести номер вручную, а также ввести четырехзначный пинкод, расположенный справа от штрихкода.

Во время установки «Київ Цифровий» предупреждает об отключении Apple Wallet – ранее из-за одновременного срабатывания обеих программ владельцы iPhone испытывали трудности при валидации билета с помощью смартфона (*Владимир Скрипун Kyiv Smart City «умер» без предупреждения – Kyiv Smart Card и другие сервисы перенесли в новое приложение «Київ Цифровий» // [https://itc.ua/news/kyiv-smart-city-umer-bez-preduprezhdeniya-kyiv-smart-card-i-drugie-servisy-perenesli-v-novoe-prilozhenie-ki %D1 %97v-czifrovij](https://itc.ua/news/kyiv-smart-city-umer-bez-preduprezhdeniya-kyiv-smart-card-i-drugie-servisy-perenesli-v-novoe-prilozhenie-ki%D1%97v-czifrovij). – 2021. – 05.01).*

Експертний погляд

Марія Прус, оглядач Голосу Америки:

Напочатку січня Міністерство цифрової трансформації України підписало меморандум із американською неприбутковою організацією Stellar Development Foundation задля розвитку інфраструктури ринку віртуальних активів в Україні, повідомив Олексій Борняков, заступник міністра цифрової трансформації України.

Йдеться про неоплачувану консультаційну співпрацю, що повинна сприяти розвитку національної цифрової валюти, надавати підтримку вітчизняним блокчейн-проектам і просувати Україну як комфортну юрисдикцію для роботи провідних компаній, що спеціалізуються на віртуальних активах. Які прикладні вигоди це може принести для українців у щоденному житті?

Переваги криптовалюти

Криптовалюта, що існує на основі блокчейн-технології, це віртуальна децентралізована фінансова мережа. Це означає, що її випуск та обіг не контролює жодна держава чи установа, натомість, усі операції перевіряються мережею блокчейн, тобто іншими користувачами.

Кожен блок складається із взаємопов'язаних ланцюгових операцій, тож підробити або скасувати угоду неможливо. Найпопулярніша криптовалюта – біткоїн (Bitcoin – □), ефір (Ether – ETH), лайткоїн (Litecoin – LTC або Ł) та інші.

Хоча біткоїн був розроблений людиною або групою осіб під псевдонімом Сатосі Накамото, а, наприклад, ефір – Віталіком Бутеріним, вони не мають контролю за ними. «В основі технології лежать певні принципи, які дозволяють мережі існувати незалежно, і рішення по транзакціях не приймаються централізовано», – пояснив в інтерв'ю «Голосу Америки» Олександр Борняков.

«Найпершій криптовалюти, біткоїну, якраз напочатку січня було 12 років. Якщо подивитись на біткоїн як основну валюту, вона пройшла кілька етапів», – «Голосу Америки» розповідає Олексій Мушак, колишній радник прем'єр-міністра з економічних питань України (2019-2020) і депутат попереднього скликання Верховної Ради. У 2018 він був одним із авторів законопроекту № 9083, що мав на меті переведення у правову площину та регулювання ринку криптовалют в Україні.

«Спочатку це була невідома історія, потім її почали використовувати завдяки її основній перевазі – децентралізація, незалежність від держави, неможливість заморозити активи, на відміну від банківської системи, неможливість відмінити платіж, який відбувся, що, в принципі, добре для певних видів контрактів».

Критика на адресу криптовалют

Спекулятивність, відсутність гарантованості з боку уряду, можливість стати жертвою шахрайства та зв'язок із відмиванням грошей – серед головних аргументів критиків.

«Для тих, хто припускав, що це може перетворитись на валюту – дуже перепрошую, але це актив і дуже спекулятивний актив, що був залучений у дуже суперечливий бізнес, деякі цілковито засудливі дії з відмивання грошей», – днями заявила **Крістін Лагард, директорка-розпорядниця Європейського центрбанку.**

Федеральна торгова комісія США детально пояснює небезпеки інвестування у криптовалюту. Зокрема, це те, що криптовалюти не підтримує уряд, а отже, на відміну від банківського рахунку, не має державного страхування чи гарантій. Ще одна ключова риса криптовалют – неможливість скасувати переказ грошей – створює простір для шахрайства, пише комісія.

Також ідеться про волатильність, тобто мінливість ціни, що не може гарантувати безпеку вкладень. У 2014-2017 роках біткоїном мало торгували, але у грудні 2017 він досяг першого піку у 19,650 доларів за 1 біткоїн, другий пік відбувся 8 січня 2021 року – 40,676 доларів, а станом на 22 січня вартість біткоїна складає 32 тисячі 182 доларів.

Саме через коливання ціни деякі експерти акцентують саме на спекулятивному характері біткоїна та схожих валют й називають їх «бульбашкою». «Біткоїн – це величезний бургер без начинки», – каже **американський інвестор Кевін О'Лірі.**

«Треба визнати, що в якийсь час біткоїн використовувався для різних незаконних операцій, але цей етап закінчився у 2014 році. І незважаючи на те, що велика кількість людей кажуть, що її використовують для продажу заборонених речовин, то насправді це – не більше, ніж за долари чи інші валюти з однієї простої причини: всі дані, всі трансакції – в абсолютно відкритому доступі, і якщо ідентифікувати хоча б одну з адрес, що була задіяна в торгівлі, далі вся мережа накривається. Так і були виявлені деякі кримінальні клани», – каже **Мушак.**

Водночас, агенція Reuters повідомляє, що перед тим, як 6 січня натовп прихильників колишнього президента Дональда Трампа здійснив напад на Конгрес, на віртуальні гаманці 22-х ультраправих активістів та інтернет-блогерів було переведено понад мільйона доларів у біткоїнах. А 12 січня громадянина Болгарії засудили до 10 років в'язниці за відмивання грошей із залученням криптовалют.

Історія криптовалют в Україні

Криптовалюта, зокрема, біткоїн в Україні існують досить давно, каже Мушак: «У 2013-2014 роках Україна була центром світового майнінгу, до 30 % світового майнінгу (створення нових структур для криптовалютних платформ – ред.) знаходилось в Україні».

«Цьому сприяло декілька речей. В українців на генетичному рівні є недовіра до держави, і прагнення щось мати своє, до якого держава не може дотягнути свої руки. І друге – завдяки Глушкову у нас була сильна кібернетична історія. Тому поєднання генів, де закладено недовіру до держави, і прагнення мати своє із кібернетикою – породило те, що українці найкраще пристосовані для криптовалюти».

При цьому, попри всі зусилля урядовців і законодавців за останні кілька років, криптовалюта в Україні й досі не легалізована. «Україна ніколи не втрачала нагоди втратити нагоду. Юридично, на жаль, через те, що в Україні дуже сильний репресивний апарат, СБУ та інші, у свій час звідси вигнали тих, хто міг щось робити, але криптоспільнота залишилась».

«Наразі легалізація біткоіна повноцінна не відбулась, але як любить українська історія, покарання за його володіння (йдеться про порушення закону з використанням біткоіна – ред.) вже ввели у законодавстві щодо протидії легалізації коштів і фінансуванню тероризму», – каже **Мушак**.

Сприяти закриттю законодавчих прогалів і прискорити рух України до легалізації віртуальних активів і створення власної національної цифрової валюти – серед завдань створеного у вересні 2019 року Міністерства цифрової трансформації України (Мінцифри), що було утворене на базі Державного агентства з питань електронного урядування України.

Борняков розповів, що коли міністерство почало роботу, питання легалізації віртуальних активів було на початковому етапі ідей – потрібний був комплексний підхід у співпраці із законодавцями. Проте його відомству уже вдалось зробити кілька кроків уперед, а відповідний законопроект в листопаді 2020 року пройшов перше читання у Верховній Раді, яке, як він сподівається, буде прийнято у другому читанні вже у першій половині цього року.

«Наша кінцева мета – створити для бізнесу, що спеціалізується на віртуальних активах, юрисдикцію, де буде зручно працювати із регулятором, буде оптимальне оподаткування, будуть досить прості умови саме для ведення цього бізнесу», – каже **Борняков**.

Для чого потрібна легалізація криптовалют

Один із головних аспектів легалізації віртуальних активів стосується власності і використання криптовалют для держави, бізнесу і приватних громадян. «Легалізація дає відповідь на питання: скільки у тебе грошей і скільки ти повинен державі», – розповідає **Мушак**.

«Криптовалюта дозволяла би вам отримувати або пересувати гроші, наприклад, Libra – крипта Facebook – то ви могли б торгувати з усім світом. І той, хто займається бізнесом, він би якись в'язані шкарпетки відправляв у Штати і отримував гроші в Libra без проблем. Проблем з логістикою грошей було б набагато менше. Швидкість значно збільшиться. Тому зменшення трансакційних видатків, підвищення довіри і прозорості та пришвидшення руху грошей».

Такі умови могли б привабити до України міжнародні компанії, що працюють у цій галузі, каже **Борняков**.

«Якщо ми зробимо це цілком у правовому полі, в Україну зайдуть, наприклад, п'ять великих бірж, кожна біржа – це десятки мільйонів доларів резервів, які вони зберігають на своїх рахунках. Це може змінити золотовалютні резерви взагалі, у нас зараз не вистачає валюти, експорт менший, ніж імпорт, і це може змінити це. Кожна транзакція – це прибуток цієї біржі, компанії, якщо це криптовалютні біржі – це мільярди доларів у день в обігу. І вони беруть, наприклад, піввідсотка, можна порахувати, що це будуть десятки мільйонів доларів податків на рік. Ну і ми, як міністерство, хочемо, щоб держава заробляла з цього, а не Німеччина, Сингапур, Гонконг чи США».

Заступник глави Мінцифри каже, що Stellar Development Foundation – лише одна з багатьох компаній у галузі, з якими зараз співпрацює відомство. При чому, про оплату цієї роботи не йдеться. «Ми у більшості випадків обмінюємось досвідом, це дзвінки, електронні листи. Якщо вони будуть долучені до якихось проєктів, то, може, у цьому випадку будуть якісь гроші донорів, той де USAID може профінансувати».

«Ми плануємо залучати Stellar як експертів до стратегічного планування, розвитку самої екосистеми віртуальних активів, а також надання підтримки українським блокчейн-проєктам».

Е-гривня

Інший аспект роботи мінцифри – створення умов для запровадження цифрової національної валюти, е-гривні, над яким працює Національний банк України.

Хоча сама концепція криптовалюти передбачає децентралізацію та відсутність державного регулювання, деякі принципи її функціонування та базу блокчейн уже використовують деякі великі компанії для створення так званих stable coin, де існує прив'язка до якоїсь стабільної валюти, наприклад, долара. А кілька держав працюють над створенням власної цифрової національної валюти, зокрема, в Україні йдеться про е-гривню.

«У національної цифрової валюти є емітент, то хоча вона дуже схожа на stable coin, тобто «фіксованої валюти», її випуск може бути лімітований або транзакції можуть бути скасовані чи не визнані», – каже **Борняков**.

Борняков підкреслює, що випуском електронної гривні займається не Мінцифра, а НБУ, але сподівається, що цього року або у найближчий час е-гривню буде випущено. «Можливо, на першому етапі це будуть транзакції між банками, або можуть бути розповсюджені на бізнес».

«Чому уряди хочуть зробити свою криптовалюту? Історія наступна. Фінансова система – дуже бюрократизована, неповоротна і повільна. Наприклад, товар фізично з Японії у США чи в Україну може бути доставлений за 24 години, це не є проблема. А гроші, наприклад через Swift, у вас будуть 2-3 дні іти. А все повинно бути навпаки», – каже **Мушак**. – «Тому як і великі компанії, так і державні установи ідуть до того, що треба

створювати свою криптовалюту, так звані stable coin, це 1 одиниця криптовалюти дорівнює 1 долару. А зараз це хоче зробити кожна держава, бо це швидко і дозволяє відслідковувати без проблемно те, що з грошима відбувається, від кого до кого вони ходять. І відповідно дозволяє уникнути великої кількості проблем, умовно кажучи, хабарів, нелегальних бізнесів і всього іншого».

Наприкінці 2020 року один з найбільших інвестиційних банків у світі американський JPMorgan Chase випустив власну криптовалюту (stable coin із прив'язкою до долара 1:1), хоча з низки причин інвестори на Вол-Стріт поки не поспішають масово інвестувати у криптовалюту напряду, пише Forbes.

Борняков розповідає, що цифрова валюта підвищить прозорість і довіру до національного регулятора.

«Наприклад, якщо ти переходиш на цифрову валюту, ти можеш бачити розмір емісії. Зараз ніхто цього не знає. А так все буде зрозуміло. Ви будете бачити усі транзакції у відкритому доступі. Тому якщо держава мігрує на цифрову валюту, блокчейн дозволяє бачити транзакції й гарантувати, що вони незмінні, тобто це підвищує довіру, дуже легко перевірити всю інформацію», – каже заступник міністра. – «Вартість транзакцій впаде, дець я бачив транзакцію біткоїнів на 40 мільйонів доларів, і вартість була кілька десятків центів. І для держави, наприклад, не потрібно буде 200-500 людей, щоб утримувати це все. Тобто є смарт-контракти, блокчейн. Блокчейн – це як книга, де є записи, зараз хтось цю книгу пише, а то воно робитиметься автоматично».

Інші можливості блокчейну для урядування

Технологія блокчейн, впровадження якої просуває Мінцифра, не обов'язково стосується криптовалюти. «Це як амбарна книга, в яку неможливо внести зміни. А якщо ти хочеш внести, треба знайти консенсус від 51 % відсотка так званих пірів, тобто учасників мережі, – і вони повинні дати згоду», – пояснює **Борняков**.

«Наприклад, є реєстр земельних ділянок, побудований на блокчейні, і є нотаріат, наприклад, 4 тисячі нотаріусів в Україні. І от хтось змінює запис, тоді майже половина від цієї кількості нотаріусів потрібні, щоб підтвердити цю транзакцію. І тоді буде зміна. Тобто неможливо внести зміни самостійно. І цей реєстр зберігається в 4 тисяч нотаріусів, у них 4 тисячі копій, і коли робиться зміна, всі 4 тисячі – оновлюються. І таким чином, неможливо це загубити».

Існують також інші ситуації, де підтвердження нотаріуса не потрібне, розповідає Борняков. Наприклад, у випадку купівлі майна покупець хоче переконатись, що запис про зміну власника зроблений у реєстрі. В такому випадку цей запис робить нотаріус – і покупець віддає гроші продавцю. «А тепер уявіть, що якщо є смарт-контракт, де у коді зашито, що є такий запис певного формату у реєстрі, то гроші перераховуються автоматично. Якщо нема – не перераховуються. І ніхто не потрібен, код сам перевіряє запис».

Які перепони для легалізації віртуальних активів?

«Україна – завжди країна обмежень, а не можливостей», – каже **Мушак**, прихильник зменшення впливу держави на економіку. Він розповідає, що легалізувати криптовалюти й технічно запустити е-гривню в Україні могли іще у 2017 році: Розуміння, що це таке, було абсолютно, але тоді Нацбанк та інші регуляторні органи не були готові до цього, і відповідно, вони не до кінця розуміли що це таке. Вони сказали, що давайте почекаємо, щоб це зробили в інших країнах».

«От зараз світ тим чи іншим чином уже легалізував криптовалюти, не дуже ще описуючи, що це таке, широкими мазками. Наприклад, у Швейцарії взагалі створюють криптохаб. У них дуже розвинута банківська система, але у них забрали банківську таємницю, тож зникла конкурентна перевага – і ось криптовалюта може стати конкурентною перевагою».

Борняков розповідає, що Мінцифра починає співпрацю із урядом Швейцарії: «Вони допомагають нам зробити трирічний план бачення розвитку віртуальних активів, тому що вони також дуже швидко адаптують це у себе, і вони бачать нас партнером у низці проектів, і тому пропонують синхронізувати деякі зусилля».

«У кожній іновачії в Україні повинен бути зацікавлений хтось з бізнесу, повинен бути драйв», – каже **Мушак**. – «Історія з повною прозорістю, наприклад, що було б гарно у Швеції, в Україні трошки іншу форму зможе приймати. Умовно, ми розумітимемо, скільки з них грошей все ж таки зайшло в кінці-кінців там, наприклад, Коломойському або Ахметову. І люди подумують: «Нічого собі, 1 % всіх моїх доходів так чи інакше врешті-решт опиняється у Ахметова, тому що він мені продає електрику, інше. І тоді постане питання: десь там щось тут несправедливо».

«В Україні є сильна антиолігархічна риторика, тож можна буде довести, хто скільки забрав. Але якщо у США нормальна історія дізнатись, хто скільки платить податків і куди вони йдуть, то в Україні податки списуються автоматично, і люди не знають, скільки вони платять і чого. А це їм дозволить розуміти, скільки податків, фінансів пішло в ту чи іншу промислову групу».

Тому, каже Мушак, технологічно для легалізації ринку віртуальних активів все готове, окрім питання відсотку оподаткування цих активів. «Але ще історія в тому, що зараз немає бізнесу, який би був у цьому зацікавлений. Наприклад, якби торгові мережі це взяли, то було б зрозуміло, ви би хліб купували за крипту, молочку. А поки це складніша тема».

Але Борняков каже, що бізнес в Україні надто розрізнений, тому не можна казати про яесь єдине конкретне ставлення підприємців і компаній до питання ринку віртуальних активів.

«Як завжди є люди, які проти і які за. Наприклад, є група людей, яка займається обміном грошей, нелегальним, зрозуміло, що вони проти, тому що зараз вони валюту міняють у мішках, оплачують сирій чи чорний імпорт, – ми ж не можемо на них спиратись. Є міжнародні компанії, як Binance, які

просять зробити ці нововведення для них, бо вони не можуть працювати не в легальному полі. Ми на них орієнтуємось. Насправді, ми спілкуємось з усіма, і хто хоче побудувати білий прозорий бізнес, ми кажемо: «От ми написали законопроект – як він вплине на вас?» А хто відповідає, що все було добре до вас, нічого не робить – ми на них не зважаємо» (*Чи потрібна Україні «легалізація» біткоїнів та е-гривня?* // <https://ukrainian.voanews.com/a/virtualni-aktyvy-ukraina/5735895.html>. – 2021. – 22.01).

Матеріал створений на основі аналітичного звіту «Антикорупційний та соціальний вплив відкритих даних у сфері будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг України», підготовленого в межах USAID/UK aid проекту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS» та за сприяння Міністерства цифрової трансформації України.

Відкриті дані – це публічна інформація, яку оприлюднюють органи влади у форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами, вільний та безоплатний доступ до неї, а також її подальше використання.

До 2013 року в Україні були фактично відсутні дані у сфері ремонту та утримання автомобільних доріг у відкритому доступі. Було неможливо зрозуміти та відстежити, як витрачаються державні кошти в дорожній сфері.

Ситуація змінилася, коли у 2014-2016 роках депутати ухвалили зміни до законодавства. Відтоді інформація про закупівлі на тендерах щодо ремонтів та утримання автомобільних доріг стала доступною для громадськості у форматі відкритих даних.

Завдяки нововведенням громадськість отримала доступ до сотень тисяч договорів публічних закупівель у дорожній галузі, що містяться в системі ProZorro. А на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних «Укравтодор» і служби автомобільних доріг оприлюднюють дані про фінансування галузі, виконання планових та поточних ремонтів.

Наразі кожен українець, використовуючи інформацію, що є у відкритому доступі, може оцінити ремонт дороги біля свого будинку та подати скаргу у разі неякісного виконання робіт або підготувати аргументоване звернення про необхідність проведення ремонту дороги.

Журналісти та громадські організації отримали доступ до тендерів і закупівель, а Антимонопольний комітет отримав змогу усувати змови та зловживання в дорожній сфері.

Скарги на неякісний ремонт доріг та усунення недоліків

За результатами опитування, незадовільна якість дорожнього покриття є проблемою, яка найбільше хвилює мешканців майже будь-якого населеного пункту або громади.

У 2018-2020 роках обсяги фінансування дорожньої галузі були рекордними, але 95 % доріг в Україні все ще залишаються у неналежному стані.

Трапляються випадки, коли якість дорожнього покриття вже за кілька місяців після завершення дорожніх робіт є незадовільною, вимагає повторного ремонту і, відповідно, додаткових витрат з бюджету.

У підпорядкуванні «Укравтодору» є спеціальна організація – ДП «Дорожній контроль якості» (віднедавна – ДП «Дорцентр»), яка повинна моніторити якість будівництва, ремонту та експлуатаційного стану доріг.

Проте через низку причин, особливо з урахуванням того, що підприємство підпорядковується «Укравтодору», існують ризики конфлікту інтересів.

Зокрема – можливість підприємства укласти угоди із замовниками робіт та підрядниками і паралельно проводити моніторинг на дорожніх об'єктах.

Відсутність у громадськості доступу до результатів моніторингу може призводити до неякісного виконання робіт та ризиків корупції.

Вирішення проблеми до публікації відкритих даних

Раніше зафіксувати факт порушення можна було тільки візуально. Відсутність доступу до інформації про перебіг ремонтних робіт та фактичних витрат на будівництво не давало змоги суспільству контролювати якість виконання ремонтних робіт.

Громадяни бачили порушення та повідомляли про нього на гарячу лінію, письмово або електронним зверненням. Як правило, такі звернення громадськості були малоефективними, оскільки часто представники влади посилалися на неможливість виконання ремонтних робіт через обмежене фінансування.

Вирішення проблеми після публікації відкритих даних

Відкриття даних дало змогу створити незалежні інструменти для громадського моніторингу якості ремонтних робіт.

Завдяки громадським сервісам на основі відкритих даних «Прозора інфраструктура» на ресурсі CoST та «Антикорупційна карта ремонтів» мешканці можуть отримати інформацію про закупівлі щодо ремонтів доріг у своїх населених пунктах або на дорогах між населеними пунктами, а також про обсяг робіт, який виконується в межах ремонтів.

У випадку виявлення порушень жителі можуть повідомити про них для їх усунення.

Модуль «Прозора інфраструктура» побудований на основі відкритих даних і дає змогу швидко моніторити проведені тендерні процедури у сфері будівництва, реконструкції та ремонту доріг загального користування. 40 % інформації імпортується із системи закупівель ProZorro, інші дані вносять вручну регіональні розпорядники даних.

Як це працює? Наприклад, після кількох невдалих звернень місцевих жителів щодо ремонту дороги у селі Гута на Київщині до справи долучилася регіональна координаторка CoST.

Завдяки відкритим даним у системі ProZorro вона з'ясувала, що в Київській області провели закупівлю робіт з усунення аварійних вибоїн, але без зазначення конкретних доріг. Посилаючись на цю інформацію, координаторка та місцеві активісти підготували звернення до балансоутримувача дороги – Київської обласної адміністрації, після чого дорогу відремонтували.

Інший приклад громадського моніторингу – ремонт ділянки траси Р19 Фастів – Обухів – Ржищів.

Координаторка CoST та депутат Обухівської районної ради підготували листа до балансоутримувача з обґрунтуванням та вимогою усунути аварійно-небезпечні дефекти на дорозі (вибоїни, тріщини). Протягом десяти днів після звернення замовник усунув дорожні дефекти на 41 км траси.

«Карта ремонтів» – це інтерактивна мапа, на якій позначені всі ремонтні роботи в Україні на основі відкритих даних із системи ProZorro. Кожен мешканець може контролювати, куди йдуть гроші платників податків, виділені на закупівлі щодо ремонту доріг, а також на проведення ремонтів шкіл, будинків, лікарень, міжбудинкових кварталів.

На порталі можна залишити скаргу чи фотографії об'єкта. Юристи Антикорупційного штабу обробляють усі отримані скарги щодо неякісно проведених ремонтів або їх відсутності.

Де знайти інформацію

Сервіси на основі відкритих даних «Прозора інфраструктура» та «Антикорупційна карта ремонтів».

Моніторинг витрат

Кожен автомобіліст з одного придбаного літра пального для свого автомобіля сплачує акцизний збір, більша частина якого направляється в Дорожній фонд для фінансування будівництва та ремонту доріг. Проте не всі дороги ремонтуються вчасно та якісно.

Частково це пов'язано з неякісним технічним наглядом, відсутністю належного контролю з боку служби замовника або з неправильним вибором виду ремонту через відсутність актуальних даних про технічний стан дороги та її конструкцію.

Вирішення проблеми до публікації відкритих даних

Раніше журналісти та громадськість могли отримувати інформацію про перебіг ремонту доріг державного та місцевого значення тільки за допомогою письмових запитів, а інформацію щодо тендерів на будівництво і ремонт доріг в областях – з друкованого «Вісника закупівель».

Найголовніше, що інформація про суми коштів, витрачених замовниками, та обсяги виконаних робіт була доступна тільки за підсумками року і лише у вигляді інфографіки від «Укравтодору» або Мінінфраструктури.

Вирішення проблеми після публікації відкритих даних

Використовуючи дані на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних та Єдиному вебпорталі використання публічних коштів, громадськість може посприяти скасуванню низки тендерних закупівель, проведених з порушеннями, що призводило до завищення вартості робіт.

Так, Служба автомобільних доріг у Рівненській області скасувала тендер на капітальний ремонт ділянки траси Устилуг – Луцьк – Рівне очікуваною вартістю 524,75 млн грн. Причиною скасування закупівлі стали результати експертизи, згідно з якими вартість робіт є завищеною. Першими на це звернули увагу журналісти видання «Наші гроші».

За допомогою незалежної експертизи вартість тендеру перевіряється на об'єктивність ще до оголошення та публікації закупівлі на ProZorro. У цьому випадку результати експертизи надійшли вже після оголошення закупівлі, тому її скасували.

Після опублікування цієї інформації «Укравтодор» оголосив новий тендер з нижчою на понад 10 % очікуваною вартістю – 464,9 млн грн. У ході торгів вдалося знизити ціну ще на 3,5 % – до 449,9 млн грн.

Крім того, антикорупційні розслідування та дослідження сприяють покращенню урядування через додатковий моніторинг ефективності роботи відповідальних органів влади.

Розголос проблеми у медіа позитивно впливає на рівень обізнаності громадян про корупцію в автодорожній сфері та створює публічний тиск на органи влади, що також сприяє їхній підзвітності.

Де знайти інформацію

Єдиний державний вебпортал відкритих даних, Єдиний вебпортал використання публічних коштів, сервіси на основі відкритих даних «Прозора інфраструктура» та «Моніторинг витрат на будівництво та ремонт доріг».

Викривати змови та картелі

У дорожній галузі існує низка потенційних корупційних ризиків під час проведення тендерів, зокрема штучне завищення вартості послуг та відсутність конкуренції.

У 2019 році правоохоронні органи оцінили корупційну складову, закладену у вартість ремонту та утримання автомобільних доріг, 10-15 % або 10-15 млрд грн.

За даними Світового банку, змова учасників ринку під час закупівель може збільшувати вартість будівництва на 40 %.

Вирішення проблеми до публікації відкритих даних

Раніше інструментом відстежування поведінки учасників на тендерах, зв'язків між компаніями та підготовки документів для подання на тендер була Тендерна палата.

Запорукою незалежності цього державного органу була рівновіддаленість від політичних та бізнесових груп. Утім, цього не завжди вдавалося дотриматися.

Змовляючись, підрядники не додержувалися умов конкуренції під час торгів та не знижували вартість послуг під час аукціону.

Найбільші гравці ринку розподіляли діяльність за областями, у результаті була створена регіональна монополія виконання ремонтних робіт.

Вирішення проблеми після публікації відкритих даних

На основі відкритих даних системи ProZorro створені інструменти для проведення антикорупційних розслідувань.

Завдяки відкритості інформації можна перевірити доброчесність підрядників та ознайомитися з їхньою ціновою політикою за обраними тендерами, простежити наявність одних і тих самих юридичних адрес, спільність засновників та кінцевих бенефіціарів різних учасників тендеру, ідентичність рекомендацій, які надають на тендер підрядники, що змовилися.

Журналісти проєкту «Наші гроші» та експерти комунікаційної платформи «Ліга антирасту» активно використовують відкриті дані у своїх розслідуваннях. Вони проаналізували дані понад тисячі тендерів структурних підрозділів «Укравтодору» та місцевих облдержадміністрацій за 2019 рік.

За результатами аналізу автори виявили, що у 2019 році десять компаній виграли близько половини тендерів на 42 млрд грн. Це 48 % від загальної вартості підрядів. Водночас виявлено зв'язки між усіма гравцями ринку та спільну структуру власності для низки компаній.

Як показали результати досліджень українських закупівель, за наявності двох-трьох конкурентів ціна робіт в ході аукціону знижується в середньому на 9 %, а за наявності чотирьох-п'яти конкурентів держбюджет економить 21 %.

Так, до участі в тендері на ремонт ділянки дороги М-04 Знам'янка – Луганськ – Ізварине очікуваною вартістю 2,11 млрд грн було допущено п'ять учасників. У результаті торгів кінцева ціна закупівлі знизилася на 14 % до 1,85 млрд грн. На тендері на ремонт ділянки дороги Дніпро – Миколаїв початкову ціну вдалося знизити на 21,5 %.

Де знайти інформацію

Електронні системи закупівель ProZorro, Ві.prozorro, ризик-індикатори Dozorro, Clarity-project та Єдиний вебпортал використання публічних коштів, Nora (*Как открытые данные повлияли на ремонт и строительство дорог // <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/01/13/669866>. – 2021. – 13.01*).

Блоги та соціальні мережі

Олена Соседка, голова Наглядової ради ConcordBank, засновниця відкритої фінтех-екосистеми Concord Fintech Solutions:

Но что КНР и другим странам даст создание е-денег? Попробуем в этом разобраться.

В январе 2021 года стало известно, что Народный банк Китая провел очередной успешный тест своего цифрового юаня. На этом этапе работоспособность китайского варианта DCEP (Digital Currency Electronic Payment) протестировали в банкоматах города Шэньчжэнь. Клиенты центробанка могли обналичить свои цифровые деньги или же наоборот конвертировать наличку в цифру.

Этот эксперимент стал очередным шагом к реализации большого плана КНР по внедрению цифрового юаня в оборот, которое запланировано на 2022 год. Как раз к началу Олимпийских игр в Пекине. В декабре 2020 года власти КНР подключили к тестам ИТ-гиганта JD.com, на торговых площадках которого также «обкатали» е-юань в интернет-транзакциях. Еще раньше, осенью прошлого года, 50 тысяч жителей провинции Гуандун потратили почти \$1,5 млн в новой цифровой валюте в 3 389 магазинах, которые приняли участие в тестировании. Судя по взятому Китаем темпу, цель внедрить полноценное использование цифрового юаня до 2022 года будет достигнута. Но что КНР и другим странам даст создание е-денег? Попробуем в этом разобраться.

Мир и Украина в контексте цифровизации валют

Вот уже несколько лет тема цифровых национальных валют обсуждается на уровне правительств и национальных банков. КНР, очевидно, находится в лидерах в этом марафоне и ближе всех к созданию цифровой нацвалюты. Другие страны тоже стараются не отставать от этого тренда. О планах перейти на «цифру» заявляла Швеция, у которой уже сейчас в общем денежном обороте используется меньше 2 % налички. Поэтому для них переход на цифровые деньги вообще абсолютно логичен.

К диджитал-валюте готовится и Канада. Совсем недавно Федеральная резервная служба США начала работу над созданием цифрового доллара. Россия осенью этого года представила концепцию цифрового рубля. Большинство стран уже прошли стадию «отрицания» и перешли на стадию «принятия» цифровых валют.

Что касается Украины, то мы тоже находимся в одном контексте с миром, хотя и уступаем по скорости разработки своей цифровой валюты тем же Китаю и Швеции. Тем не менее, еще в 2016 году НБУ создал исследовательский проект, который занялся изучением возможного внедрения е-гривны. Через 3 года появились первые результаты: было выпущено ограниченное количество е-гривны, которую протестировали

рабочие группы и волонтеры. Да, на практике это скорее всего не выглядело как нечто масштабное. По сути, тест заключался в переводе «ограниченного количества цифр» с одного компьютера на другой, который, вероятно, находился в том же помещении. Но с точки зрения понимания технологии и ее работоспособности это важный шаг.

Также Минцифры недавно к этому направлению подключило Stella Development Foundation (SDF) – неприбыльную организацию, которая работает в сфере криптовалюты. Сотрудничество предусматривает прежде всего совместную разработку в Украине рынка виртуальных активов, но также планируется и кооперация по созданию цифровой гривны. Так что мы как страна движемся в общем фарватере тренда по созданию цифровой национальной валюты. Хотя, на мой взгляд, и недостаточно быстро.

Зачем вообще нужна цифровая валюта?

Чтобы ответ был более полным, к этому вопросу необходимо также добавить следующий: «Почему страны больше не устраивают обычные фиатные средства?»

Во-первых, как гласит поговорка: «Мы это делаем, потому что можем». Похоже, именно она частично иллюстрирует мотивацию Швеции. Сейчас в этой стране наличка составляет совсем малую долю всего оборота и шведы действительно серьезно работают над тем, чтобы полностью отказаться от бумажных банкнот. Сейчас в Европе они к этому ближе всего. Забавно, что именно Швеция стала первой страной на континенте, которая эти самые бумажные деньги и ввела в обращение.

Но если рассуждать о необходимости внедрения цифровых валют более широко, то здесь два главных направления: экономическое и политическое.

Экономическое направление. Цифровые валюты, во-первых, дешевле фиатных с точки зрения эмиссии: не нужно тратиться на спецбумагу с водяными знаками, печать, другие средства защиты банкнот. Хотя это, конечно же, далеко не основная причина.

Главное преимущество – это реальное ускорение и удешевление платежей, которые можно будет проводить с минимальной комиссией и минимальным количеством посредников. Эти факторы способны не только увеличить объемы транзакций, но и повысить уровень ВВП стран. Что для многих после коронакризиса весьма актуальная проблема.

Политическое направление. С политической точки зрения для государств переход на цифровую нацвалюту станет шагом к «дедолларизации» своей экономики, а также большей финансовой независимости. О чем конкретно идет речь? Например, какая-то страна не хочет «светить» своими торговыми сделками на международном рынке, где правила диктует доллар. Причины такой скрытности могут быть разными: от международных санкций, под которыми может находиться государство, до торговой войны (это я о кейсе Китая и США, если что). Наличие собственной цифровой валюты, которую не могут отслеживать другие страны, развязывает

им руки. Можно торговать с партнерами, которые не будут опасаться получить «бан» за сотрудничество с нежелательными странами.

Цифровые валюты для «внутреннего пользования»

Кроме внешнеполитических, цифровые нацвалюты решают и много внутренних задач. Так как государство контролирует цифровую валюту, оно получает самую полную информацию о финансах своих граждан и может отследить движение каждой денежной единицы.

Для государства также один из мотиваторов развивать и внедрять электронную валюту – это упрощение сбора налогов с граждан. По некоторым прогнозам, государственная «цифра» за счет своей централизованности позволяет обеспечить чуть ли не 100 % сбор всех налогов.

Есть и хорошие новости: работает это и в обратную сторону. Например, для адресной помощи населению. Ее смогут получать именно те люди, которые в ней действительно нуждаются. Опять же благодаря наличию сведений о средствах на счетах у граждан. Также цифровые валюты окажут существенное влияние на коррупцию: контролирующие органы смогут видеть, сколько конкретно ушло на строительство какого-нибудь объекта, а сколько – в карман коррумпированному чиновнику или его окружению.

В чем главные опасности цифровизации национальных валют?

Последние несколько лет мы наблюдаем как тональность центробанков разных стран по отношению к цифровым валютам изменилась с негативного на более позитивный. Но у скептиков все еще сохраняется к ним высокий уровень недоверия. Главной причиной своей нелюбви к «цифре» они называют недостаточную безопасность электронных кошельков, которыми будут пользоваться обычные граждане. Технологически предполагается, что сами кошельки будут аппаратными. Проще говоря, будут храниться вместе с деньгами непосредственно на смартфоне. Но угрозы все же действительно существуют. Например, мошенник, если он работает непосредственно внутри системы, может получить доступ к реестрам и попытаться украсть средства. Либо у человека физически украдут телефон и выведут с него деньги. Что, впрочем, сейчас вполне реальная ситуация и без внедрения электронных денег.

Но чаще всего, по моему мнению, причиной обмана будет все же социальная инженерия. И на то есть одна большая причина – общий уровень технической грамотности в обществе остается на недостаточном уровне. Именно незнание и неосведомленность людей развязывают руки разного рода мошенникам, которые гарантированно будут пользоваться различными приемами, чтобы выманить деньги у своих жертв. Очевидно, что в ход пойдут все возможные подходы: от простых и очевидных до самых креативных.

Здесь странам, которые интегрируют цифровые нацвалюты, придется уделить особое внимание информированию своих граждан о правилах использования электронных денег и поднятию общего уровня техграмотности людей.

Защититься от мошенников поможет и адаптация законодательства под новые реалии. Если мошенники будут гарантированно получать наказание, а украденные средства – возвращаться владельцам (благо, централизация валюты позволяет их беспрепятственно отследить), то и скама будет существенно меньше.

Кроме проблем безопасности, остается вопрос реализации необходимой для хождения цифровой валюты технической инфраструктуры. Перед центральными банками здесь два пути. Первый – передать все платежные функции посредникам: финтех-компаниям и коммерческим банками, а самим остаться в качестве регулятора. Но в этом случае функционал центрального банка будет значительно ограничен. Центробанки это понимают, а потому воспринимают такой вариант без особого энтузиазма.

Второй путь – самому стать технологичным инструментом, который самостоятельно обеспечит все инфраструктурные потребности для адекватной работы цифровой валюты. Однако для этого нужно подготовить не только «железо», но и штат узкоквалифицированных сотрудников, которые будут поддерживать работу всей системы. И это правда очень серьезный вызов для ЦБ во многих странах. Нужно понимать, что банковская инфраструктура – сфера очень традиционная и не особенно мобильная. Адаптировать ее под новые условия – задача, безусловно, амбициозная, но вместе с тем и очень трудоемкая.

Впрочем, пандемия коронавируса в значительной степени ускорила этот процесс. Согласно исследованиям, количество публичных заявлений от представителей ЦБ о CBDC за время эпидемии увеличилось. Кроме того, многие люди осознали опасность наличных денег, которые могут переносить вирус, и все больше переходят на бесконтактные оплаты. И если раньше реальный массовый запуск цифровых валют был вопросом следующих 5 лет, то из-за коронавируса этот период сократился до 2–3 лет. И с их приходом в повседневную жизнь мы все станем свидетелями того, как сильно изменится мировая финансовая система (*Е-гривня, е-доллар и е-юань: какие перспективы у цифровых нацвалют?* // <https://blog.liga.net/user/ososiedka/article/38953>. – 2021. – 28.01).

Юлия Барабаш, управляющий партнер международной юридической компании SBSB:

Условия для развития fintech отрасли.

Какие условия нужны для стремительного развития финтех отрасли в той или иной стране?

Безусловно, я выделяю адаптированную законодательную базу, так называемый «regtech», состояние экономики и благополучный инвестиционный климат, а также уровень проникновения мобильных и Интернет технологий, возраст и цифровую грамотность населения. Совокупность всех этих факторов и определяет лидеров среди fintech-supporting стран мира.

Итак, рейтинг самых цифровых стран 2020:

10 место – Эстония. Особенности: диджитал платежи, персональные финансовые решения и альтернативные виды кредитования.

9 место – Канада. Особенности: крипто- и блокчейн технологии, займы и страхование.

8 место – Австралия. Особенности: диджитал платежи, персональные финансовые решения и альтернативные виды кредитования.

7 место – Швеция. Особенности: необанкинг и финтех-решения для малого и среднего бизнеса.

6 место – Нидерланды. Особенности: диджитал платежи, персональные финансовые решения, а также инвестиции.

5 место – Швейцария. Криптовалюты и блокчейн, краудфандинг и управление капиталом

4 место – Литва. Особенности: платежи, займы и банкинг.

3 место – Сингапур. Особенности: диджитал банкинг, финтех-решения для малого и среднего бизнеса, управление капиталом.

2 место – Великобритания. Особенности: Challenger банки, персональные финансы и капитал, блокчейн и микрокредитование.

1 место – США. Особенности: платежи, финтех решения для B2B сегмента, безопасность и страхование.

На мой взгляд, в топ-рейтинг входят экономически развитые страны или страны с быстро прогрессирующей экономикой, неотъемлемым драйвером которой выступает развитие цифровых технологий и соответственно привлечение инвестиций. В перспективе, я считаю создание условий для масштабирования финтех отрасли ключевым фактором для благосостояния стран и их готовности к новым вызовам современности, таким как была пандемия COVID-19 в 2020 году (*Рейтинг самых цифровых и fintech-supporting стран // <https://blog.liga.net/user/yubarabash/article/38895>. – 2021. – 21.01*).

Надія Баловсяк, медіаексперт, журналіст:

В епоху капіталізму спостережень ваш дім перестав вам належати.

Нещодавно я усвідомила, що майже 20 років я пишу про технології. Просто в кінці 2000х це були одні технології, а зараз, на початку 20х – інші. Я вперше написала про TikTok восени 2019 року. А зараз, на початку 2021 року, одна з магістерських робіт моїх студентів присвячена створенню та просуванню TikTok-відео. Зараз в аудиторії менше студентів, які знають, що таке Pokemon Go (і, відповідно, хто грав в цю гру), аніж тих, хто розуміє, що таке віртуальна та доповнена реальність. Хоча в 2016му в деякі статті, що описували доповнену реальність в Pokemon Go, читати було неможливо саме через технологічну необізнаність їх авторів.

Розвиток технологій пришвидшується, поява нових інструментів, рішень, концепцій відбуваються чи не миттєво. Цифрова сфера обганяє і переосмислює все знайоме та звичне, вимагає його приймати ще до того,

як людство має змогу поміркувати, переосмислити, зрозуміти всі недоліки й переваги тієї чи іншої технології. Технології, з одного боку, збагачують наші можливості та розширюють наші перспективи. З одного боку. А з іншого – вони породжують цілі нові території тривоги та небезпеки. Статтею про те, які спеціальності щезнуть в час нашестя роботів сьогодні уже нікого не здивуєш. І хоча експерти з Gartner будуть криву інновацій, а аналітики з IDC визначають найперспективніші технології наступного року, у пересічній людини, навіть технологічно обізнаної, вислизає відчуття передбачуваного майбутнього.

Повалення авторитетів, знецінення експертності, покоління смартфонів із кліповим мисленням та неможливістю утримати вагу довше тривалості ТікТок-відео – все це характерні риси сучасного інформаційного суспільства. Суспільства ери інформаційної цивілізації. Чи буде ця нова цивілізація місцем, яке ми можемо назвати домом? Чи, швидше, нашим домом?

Шошанна Зубофф у своїй кризі «Капіталізм спостережень» описує проект під назвою «Усвідомлений дім», який розпочався ще в далекому 2000 році компанією Georgia Tech. Той проект, по суті, був прототипом того, що ми називаємо сьогодні «розумним домом» і передбачав створення концепту «Усвідомленого дому» (Aware Home). В такому домі встановлювалось багато сенсорів, які фіксували різноманітні процеси, розуміли контекст та взаємодіяли між собою.

Найцікавіше в цьому експерименті було наступне: «Існували три робочі припущення: по-перше, вчені та інженери розуміли, що нові системи даних сформуєть абсолютно нову область знань. По-друге, передбачалося, що права на ці нові знання та можливість використовувати їх для поліпшення свого життя належатимуть виключно людям, які живуть у будинку. По-третє, команда припустила, що «Усвідомлений дім» буде сучасною реалізацією стародавніх ідей про те, що «дім» – це приватне святилище тих, хто мешкає в його стінах». Розробка експертів з Georgia Tech підкреслювала довіру, простоту, суверенітет особистості та недоторканість будинку як приватної власності. Інформаційна система Aware Home була замкнутою петлею із лише двома вузлами і повністю контролювалася мешканцями будинку. Розробники підкреслили, що цей розумний дім буде «постійно контролювати місцеперебування та діяльність мешканців ... навіть відстежуючи стан здоров'я його мешканців, тому існує потреба в наданні мешканцям повного контролю над поширенням цієї інформації та забезпечення конфіденційності інформації окремої людини».

Через 20 років ми можемо бачити абсолютно іншу концепцію розумного дому. Де розумні датчики збирають дані та передають на сервери компаній-власників, а ті аналізують їх і, в кращому випадку, поліпшують роботу цих датчиків, в гіршому – продають третім особам чи використовують для навчання інтелектуальних систем.

Кожен з цих датчиків постачається з «політикою конфіденційності», «угодою про надання послуг» та «угодою про ліцензування кінцевого

користувача». Їх детальне вивчення покаже нам гнітючі наслідки щодо конфіденційності та безпеки, до прикладу, про те, що конфіденційна інформація про побут та особиста інформація передається іншим смарт-пристроєм, неназваному персоналу та третім сторонам для цілей прогнозного аналізу та продажу іншим неуточненим сторонам. Компанія-розробник датчиків не відповідає за безпеку інформації, яку вона збирає, і за те, як інші компанії в її екосистемі використовуватимуть ці дані.

Можна не погодитись з умовами надання послуг, тоді такі гаджети можна викинути, або використовувати, але бути позбавленими необхідних оновлень, які забезпечать їх надійність та безпеку.

Куди ж дівся «Усвідомлений дім» початку 2000х? Та концепція передбачала непохитну прихильність до конфіденційності особистого досвіду. А ще те, що якщо особа вирішить передати свій досвід у цифровому вигляді, тоді вона буде користуватися ексклюзивними правами на знання, отримані з таких даних, а також ексклюзивними правами вирішувати, як такі знання можна використовувати.

Сьогодні ці права на конфіденційність, знання та застосування узурповані бізнесом, що базується на односторонніх претензіях на досвід інших та знання, що з цього випливають. Шошанна Зубофф називає це переродження знищенням цифрової мрії про надійний дім та її швидку мутацію в ненажерливий і абсолютно новий комерційний проект, який вона назвала наглядним капіталізмом (*Чи може цифрове майбутнє бути нашим домом?* // <https://blog.liga.net/user/nbalovsiak/article/38878>. – 2021. – 20.01).

Олександра Смілянець, дослідниця, активістка OpenUp Ukraine:

Прозоре управління землею: чому зараз це так важливо?

31 березня 2020 року Верховна Рада прийняла Закон України №552-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення, який набере чинності 01 липня 2021 року. територіальним громадам. Після місцевих виборів Державною службою з питань геодезії картографії та кадастру були передані у власність всі землі сільськогосподарського призначення, які до того перебували у державній власності. Це понад 2 млн га земель. Таким чином, прозоре управління земельними ресурсами кожної громади стає прерогативою сталого та ефективного процесу раціонального використання та охорони земель сільськогосподарського призначення. Отже питання розумного управління та розпорядження землями в Україні має першочергове значення як для розвитку економіки, так і для забезпечення прав людини. Перед керівництвом ОТГ гостро постає надважливе завдання – поширювати серед членів громади повну та актуальну інформацію про усі наявні у громаді земельні ресурси та управління ними, запроваджувати цифрові рішення, заохочувати громадян до партисипації. Це необхідно в першу чергу для запобігання корупції, зловживанням владою, іншим злочинам, а також ефективного використання земельних ресурсів, формування «evidence-based policy». Впровадження ІТ-

рішень для управління земельними ресурсами в об'єднаних територіальних громадах впливає на підвищення інформативності, зацікавленості та залучення місцевих жителів в ці процеси, а також створює прозору платформу для якісної комунікації й підвищення рівня довіри до органів місцевого самоврядування.

Елементарні основи роботи з ГІС

За останнє десятиріччя геоінформаційні системи (ГІС) здійснили революційний прорив фактично у всі сфери діяльності людини і суспільства. Так, однією з найбільш ефективних галузей застосування ГІС стала сфера земельних відносин. Земельно-інформаційні системи дозволяють оперативно вирішувати низку задач щодо автоматизації процесів збору даних про земельні ділянки, їх перевірки та корегування, аналізу та моделювання для цілей управління земельними ресурсами. В поєднанні із сучасними засобами комунікаційного зв'язку, такі системи дозволяють вирішувати надскладні задачі в режимі реального часу. Сучасні геоінформаційні системи дозволяють будь-якій громаді за досить короткий термін формувати якісні геопросторові бази даних щодо земельних ресурсів їх інтерактивне картографічне відображення як в локальному, так і в публічному просторі (онлайн), щоб ставати більш відкритими та прозорими.

За аналітичними підрахунками близько 150 об'єднаних територіальних громад в Україні були залучені до різних проєктів розробки та впровадження ІТ-рішень на основі широкого застосування геоінформаційного забезпечення для управління земельними ресурсами. Враховуючи, що в кінцевому рахунку за результатами реформи децентралізації влади в Україні буде утворено 1472 об'єднані територіальні громади, лише 10 % громад мали можливість впроваджувати сучасні інформаційні рішення щодо прозорого управління земельними ресурсами.

Застосування е-рішень на практиці

Одним з найкращих прикладів реалізації прозорого управління земельними ресурсами стали проєкти міжнародної технічної допомоги U-LEAD проєкт «Е-рішення для громад», USAID проєкт «Підтримка аграрного і сільського розвитку» та Програма Світового банку за фінансового сприяння ЄС «Підтримка прозорого управління земельними ресурсами в Україні» (Land Transparency) є підтримкою земельної реформи в Україні міжнародними партнерами. В основному міжнародні програми передбачають для об'єднаних територіальних громад допомогу у врегулюванні земельних відносин, коректному і повному відображенні актуальної інформації про земельні ресурси, забезпеченні вільного доступу до цієї інформації, покращенні захисту прав землевласників та землекористувачів, аналітичну підтримку політичного діалогу щодо земельної реформи.

Одними з найбільших геопорталів щодо прозорого управління земельними ресурсами є портал каталогізованих джерел геоданих, багатопарових е-карт, їх застосування для управління громадами/регіонами створений в рамках проєкту «Е-рішення для громад», а

також геоінформаційний ресурс, який об'єднує профільні геопортали і є джерелом геоданих на територію України, де зібрані векторизовані дані необхідні для органів місцевого самоврядування при прийнятті якісних управлінських рішень щодо земельних ресурсів.

Чому мало громад використовують ІТ-рішення в управлінні землею?

Головною проблемою в розвитку сучасного прозорого управління земельними ресурсами є те, що мала кількість громад залучена до використання ІТ-рішень в адміністративному процесі. Незважаючи на стрімкий розвиток та поширення міжнародних проєктів переважна більшість територіальних громад не має можливості використовувати сучасні геоінформаційні технології при плануванні, прогнозуванні та прийнятті управлінських рішень. Такий стан справ спричиняє нерозуміння необхідності впровадження таких рішень, натомість перевага надається власному досвіду, інтуїції та політичній кон'юктурі. Окремою складовою виступає тотальна криза інституційного забезпечення процесів управління земельними ресурсами, а саме занадто низький рівень компетенцій у місцевих кадрах. Для вирішення проблематики щодо впровадження ІТ-рішень щодо управління земельними ресурсами в сільських та селищних територіальних громадах потрібне застосування системного підходу.

Як «правильно» запроваджувати цифрові рішення у громаді?

Алгоритм основних дій щодо ефективного запровадження практики використання сучасних ІТ-рішень для прозорого управління земельними ресурсами має бути наступним:

- По-перше, будь-якій громаді, яка хоче перейти на сучасний рівень управління земельними ресурсами потрібно вивчати досвід інших громад, які вже мають успішну практику впровадження ІТ-рішень.

- По-друге, потрібно знайти можливості фінансування тих чи інших геоінформаційних рішень за допомогою місцевих інвесторів або програм міжнародної допомоги.

- По-третє, що є найбільш важливим, потрібно щоб впроваджені ІТ-рішення були стратегічно обґрунтованими і системними. Оскільки, багато громад приймаючи участь у міжнародних проєктах розвитку земельних відносин не створюють якісне підґрунтя (підготовка кваліфікаційних кадрів та створення інституційного забезпечення управління земельними ресурсами, планування витрат на ІТ-рішення в майбутніх бюджетах) для подальшого розвитку впроваджених рішень на базі самофінансування та самокупності, а лише користуються тимчасовою фінансовою підтримкою.

Вагомою помилкою багатьох громад в процесі пошуку раціональних ІТ-рішень для ефективного прозорого управління земельними ресурсами є закупівля різних видів програмного забезпечення або постійної їх зміни. Такий підхід є контрпродуктивний оскільки територіальні громади витрачають свої фінансові ресурси декілька разів на одні й ті самі речі, які вирішують ідентичні завдання. Необхідно одразу стратегічно визначитись яким єдиним ресурсом користуватись і його й фінансувати або це може бути

ліцензований програмний продукт або відкритий безкоштовний. Практика показує, що лише системний підхід дає можливість для сталого розвитку сільських і селищних громад в контексті прозорого управління земельними ресурсами на базі підготовки компетентних кадрів, як з точки зору виконавчих так і адміністративних функцій. І ті громади (наприклад, Широківська територіальна громада Запорізької області, Засульська територіальна громада Полтавської області, Кіптівська територіальна громада Чернігівської області, Паланська територіальна громада Черкаської області, які 3-5 років назад почали впроваджувати системний підхід до розвитку своїх територій, мають позитивний результат вже сьогодні.

За результатами впровадження ІТ-рішень для управління земельними ресурсами значно зростає швидкість прийнятих рішень та їх якість, оскільки використання геоінформаційних технологій дозволяє зібрати всю наявну інформацію, її консолідувати, верифікувати і мати «реальну картину» стану речей із земельними ділянками. В українських реаліях стрімкого становлення децентралізаційних процесів, «ахілесовою п'ятою» лишаються дані щодо земельних ресурсів та всіх інших пов'язаних із ними компонентів. Так в більшій мірі отримати дані у компетентних державних органів особливо у векторному форматі (придатному для більшості аналітичних рішень) є надзвичайно складною задачею. В більшій мірі вони доступні у растровому форматі і не підходять для точного аналізу і прийняття якісних управлінських рішень. В цьому контексті широке залучення жителів громади до збору і опрацювання даних може значно прискорити процеси щодо прозорого управління земельними ресурсами.

За допомогою сучасного геоінформаційного забезпечення можна побудувати таку систему взаємовідносин завдяки якій будь-який бажаючий житель громади за допомогою свого телефона-смартфона може приймати участь у фіксуванні різних об'єктів та процесів з подальшою передачею даних для опрацювання спеціалістам землепорядникам. Такий підхід буде сприяти максимальній прозорості процесів управління земельними ресурсами і всебічному розвитку жителів громади сучасними інформаційним технологіям з постійним їх залученням до суспільних процесів моніторингу та контролю за використанням земель.

«Прозорі землі у громадах України»

У минулому році за фінансової підтримки підтримки Європейського Союзу в рамках ініціативи EASTERN PARTNERSHIP CIVIL SOCIETY FACILITY був реалізований проєкт «Citizen Engagement for Transparent Land Management in Rural United Territorial Communities of Ukraine». **Мета проєкту** – сприяти залученню громадян для прозорого та ефективного управління землею в громадах, впровадженню високоякісних ІТ-рішень, забезпеченню доступу до інформації про земельні ресурси.

У рамках проєкту було проведено 1) онлайн-опитування жителів громад, 2) збір ідей громадян, як можна покращити управління земельними ресурсами

у громадах, 3) дослідження веб-ресурсів громад, 4) онлайн-навчання для жителів громад і проведення експертного онлайн-обговорення за участі громадськості.

Проект об'єднав представників експертного середовища, жителів громад (громадський сектор та ОМС), представників регіональних ЗМІ. Така синергія стає основою для розвитку інновацій, використанню новітніх технологій електронного врядування та е-демократії. Зараз спільнота «Прозорі землі в Україні» налічує понад 5 500+ учасників. Долучайтеся!

Дізнатися детальніше про проект можна на веб-сайті – <https://t-lands.aer.org.ua> (**Е-рішення: залучення громадян для прозорого управління землею у громадах // <https://blog.liga.net/user/osmilianets/article/38877>. – 2021. – 20.01).**

Оксана Потапенко, директор з розвитку та комунікацій, AuxBridge:

Діджиталізація, цифрова трансформація, розумне місто (смарт сіті) – терміни, про які ще кілька років тому в нашій країні чули одиниці.

Проте часи змінюються, й ми не можемо бути осторонь процесів, які захопили весь цивілізований світ.

Спілкуючись із керівництвом міст і громад по всій Україні, я бачу, наскільки некомфортними для багатьох є такі зміни. Не знаю, чи здивую, але в багатьох муніципалітетах досі немає навіть електронного документообігу. Ніби всі розуміють, що на нього потрібно переходити, але – «колись буде», «наразі не до цього»...

Кумедно, коли Голова розповідає про наполеонівські плани за пару років зробити е-медицину, запровадити електронний квиток і/або перетворити свій населений пункт на безпечне місто, але у виконкомі досі носять папери з кабінету в кабінет, а мешканці скидають свої звернення у звичайну поштову скриньку на вході до міськради.

Тому коли я чую про те, що Україна торік зробила мега прорив до побудови смарт сіті, мені стає смішно. Можливо, у великих містах якийсь прорив і був. Але точно не в містах середнього розміру та селищних і сільських громадах. В багатьох населених пунктах про запровадження цифрових рішень та послуг або зовсім не думають, або не знають, з чого почати, й тому відкладають.

Про те це не зменшує пропозицію. На ринку з'являються нові компанії та ІТ-продукти для міст (мобільні оператори й ті почали говорити, що вони «дадуть смарт-щастя»). Й тут треба бути обачним.

Починаючи діджиталізацію й рух у бік справжнього(!) смарт сіті, потрібно мати чітку картинку, куди йдемо. Іншими словами, треба чітко розуміти, як запровадження того чи іншого ІТ-рішення полегшить життя в громаді. І що воно дасть з точки зору управління (хіба що у вас необмежений бюджет, і кілька сот тисяч гривень на експеримент – це не проблема).

Це точно не про моду або «у сусідній громаді цей ІТ-продукт купили». Більше про доцільність у кожному конкретному населеному пункті, а також

про стратегічне бачення хоча б на пару-трійку років уперед. Це про розумне (смайт) управління.

І ще. Будь-які ІТ-рішення – це гроші. А якщо ІТ-рішення якісне, гроші немаленькі. Але діджиталізуватись потрібно.

Я завжди закликаю керівників міст і громад дивитися на цифрову трансформацію як на інвестицію, яка досить скоро окупиться. Й щоб швидко побачити економічну доцільність, потрібно подбати про можливість аналізувати всі процеси в місті: що болить мешканцям, що заважає працівникам муніципальних компаній надавати якісні послуги, куди йдуть гроші з бюджету тощо.

Зробити це не так складно. Досвід найбільш розвинутих міст світу доводить, що за допомогою комплексних ІТ-платформ ефективно управляти навіть великим населеним пунктом не так складно. Нашим містам і громадам варто взяти це до уваги, й славетна діджиталізація стане набагато легшою та приємнішою (*Діджиталізація в українських реаліях: що потрібно враховувати громадам // <https://blog.liga.net/user/opotapenko/article/38862>. – 2021. – 18.01*).

Олег Падалка, директор асоціації «Біржові та електронні майданчики»:

В уже далекому 2015 году был принят Закон Украины «О публичных закупках», согласно которому была внедрена система ProZorro.

В то сложное время экономического упадка, запуск онлайн системы государственных закупок стал тем светом в конце туннеля который заставил украинский народ поверить, что реформы действительно могут приносить реальную пользу и улучшать не только показатели государственной машины, но и их благосостояние.

Пилотный проект (до принятия Закона) сразу показал насколько онлайн аукционы могут быть эффективнее обычных, голосовых: информация о результатах закупки сразу становилась доступна на сайте ProZorro, выигрышное ценовое предложение, ход торгов и даже название компании с контактами ответственного лица – все это стало достоянием общественности. Параллельно с этим, государство сделало дополнительный шаг к открытости и максимально открыла реестры юридических лиц, что позволило быстрее и точнее находить информацию о связанных лицах и доказывать возможные коррупционные действия на торгах.

После голосования за Закон, система ProZorro стала обязательной для использования всеми государственными органами и компаниями. Не обошлось без компромиссов, которые были направлены на более оптимальное внедрение системы закупок, так например минимальная сумма с которой госзаказчики должны были объявлять конкурентные торги была установлена на уровне 200 тыс. грн, вместо 100 тыс. грн в рамках пилотного проекта. Но даже в таком случае, ежегодная экономия государственных средств колебалась около 1 млрд долл ежегодно.

Економия бюджетных и государственных средств – это только одна из положительных показателей работы системы, но какая значительная. Другая, по мнению специалистов, не менее важная – публичность. Принцип «Все видят все» действительно позволил упростить доступ добросовестных участников на торги, убрал мнимые преграды и увеличил таким образом конкуренцию, без которой показатель экономии был бы намного скромнее. К тому же публичность позволила антикоррупционным организациям и активистам быстрее и эффективнее анализировать те или иные закупки и их участников на предмет возможной коррупционной составляющей, что также снизило коррупционные риски.

Однако, не обошлось за это время и без проблем. Приведу несколько примеров:

Коррупционный интерес. Государственные заказчики не потеряли желание зарабатывать на государственных финансах и для этого использовали все свои коррупционные фантазии. Так, например некоторые заказчики сознательно прописывали в технической документации требования, которым соответствовал какой-то определенный поставщик, завышалась сумма закупки, а разница в цене превращалась в банальный откат для заказчика.

Если с помощью технической документации не удавалось обеспечить беспроблемный выигрыш для заранее определенного победителя, то во время торгов, тот поставщик, который максимально заинтересован в заключении договора с заказчиком предлагал настолько низкие цены во время торгов, что остальные конкуренты просто переставали торговаться. После торгов, поставщик, конечно, не отказывался от заключения договора по той минимальной цене, которая была сформирована во время торгов, но с помощью простых дополнительных соглашений, цена на тот или иной товар повышалась чуть ли не до стартовой суммы. Этот пример очень показателен на товарных рынках энергоносителей, продовольствия и даже металлопродукции.

Такие закупки ярко демонстрируют тот неоспоримый факт, что продукцию товарных рынков в государственных масштабах удобнее и логичнее закупать на биржевых торгах, как это реализовано в развитых странах мира. При достаточном уровне развития биржевой торговли для государственных компаний и органов становится доступным инструмент не только более дешевой закупки за счет оптовых партий, но и управление ценовыми рисками, которым подвержены все товарные активы как природный газ, нефтепродукты, зерно, подсолнечное масло и т.д.

Тендерный троллинг. Также одной из проблем, с которой пришлось столкнуться государственным закупщикам и добросовестным участникам торгов стал некий троллинг со стороны других компаний. Например, с помощью подачи жалобы в Антимонопольный комитет Украины (АМКУ) недобросовестный участник мог затянуть время на проведение закупки до 14 дней, заставить изменить тендерную документацию и т.д. Все это негативно

влиятло на ефективность проведения самих закупок, так и снизить результативность и даже работу самого госоргана или компании. Это также создавало сложности в работе и для конкурирующих компаний.

Закупка без конкуренции. Лимит до 200 тыс. грн использовался некоторыми закупщиками для самого простого способа завышенной затраты государственных средств. О большинстве из них можно узнать в «зрадах тижня», которые ранее публиковал Максим Нефедов, а позже – гендиректор ДП «Прозорро» Василий Задворный.

Новая надежда. Активисты на рынке ProZorro, в том числе и наша ассоциация, следили за всеми возможными манипуляциями на государственных закупках и брали все видимые манипуляции «на карандаш». Обо всех злоупотреблениях мы говорили публично и сообщали о них народным депутатам Украины.

Это принесло свои плоды. Проблему закупок без конкуренции до 200 тыс было решено достаточно просто и элегантно: максимальная сумма закупки без проведения торгов снижена до 50 тыс. грн. К тому же, ранее был запущен ProZorroMarket с помощью которого госзаказчикам значительно упрощалась процедура закупки до оговоренной суммы.

Тендерный троллинг потребовал более долгого и глубокого изучения всех возможных вариантов и результатом стало кратность стоимости обжалования закупки в зависимости от стартовой суммы, вместо фиксированной суммы. К тому же, если жалоба участника является обоснованной и АМКУ поддерживает его аргументацию, то сумма возвращается такому добросовестному участнику закупки.

А вот с коррупционным интересом дела обстоят хуже. Возможность заключения дополнительных соглашений после торгов никуда не исчезла, товарные рынки до сих пор остаются обязательными для закупки через ProZorro, что создает неудобства и, возможно, это и стимулирует коррупцию среди закупщиков.

Прошло всего 5 лет после запуска реформы. ProZorro получила несколько международных наград за развитие системы государственных закупок, но пока система и люди в ней не совершенны и если людей исправить сложно и долго, то система меняется быстрее. Мы увидели проблемы, которые возникли во время ее реализации и я считаю, что это очень хорошо. Ведь, если бы мы эти проблемы не увидели, то не смогли бы их исправить и я уверен, что у нас еще есть достаточно большой фронт работы и я надеюсь, что следующие годы также будут отмечены развитием к более совершенной процедуре закупок и повышению эффективности использования государственных и бюджетных средств (*Это был ProZorрый год // <https://blog.liga.net/user/opadalka/article/38847>. – 2021. – 15.01*).

Владислав Запорожченко, фінансист, банківський спеціаліст, fintech-експерт:

28 декабря, под занавес уходящего 2020 года, Министерство цифровой трансформации Украины заключило Меморандум о сотрудничестве с неприбыльной организацией Stellar Development Foundation.

Рамки меморандума предполагают внедрение в украинскую финансовую систему виртуальных активов и цифровой валюты. Свою деятельность в Украине SDF начнёт в августе текущего года.

Что предусмотрено Меморандумом:

1. Поддержка текущих и будущих проектов, работающих в экосистеме криптовалют.
2. Существенное развитие рынка криптовалют в Украине.
3. Глубокое содействие в создании национальной цифровой валюты украинского Центробанка.
4. Регулирование стейблкоинов в Украине.

В совокупности реализация данного меморандума повысит уровень конкурентоспособности украинских виртуальных активов на международном рынке. В свою очередь вдумчивая политика Нацбанка и SDF по реализации украинской цифровой валюты так или иначе повысит доверие со стороны иностранных инвесторов, заинтересованных в стабильном функционировании экономики страны в период продолжающейся пандемии. Безусловно, Украина в создании собственной цифровой валюты будет перенимать опыт других стран, к примеру, Франции или Китая. При этом Украина при самом благоприятном сценарии ворвется в топ стран, занимающихся развитием собственных электронных валют на базе блокчейна, опередив таким образом почти все бывшие постсоветские государства.

Впервые планы о создании собственной электронной валюты Нацбанк озвучил летом 2019 года, хотя Нацбанк изучал данное направление и вовсе с 2017 года (но без особых подвижек). Был запущен пилотный выпуск электронных гривен. По неподтвержденным слухам, Нацбанк тестировал электронную национальную валюту на своих сотрудниках. Учитывая что данные о результатах тестирования так нигде публично не всплыли, можно сказать, что такими заявлениями Нацбанк «повышал ставки».

В том же 2019 году Нацбанк представил в своем ежегодном отчёте доклад о перспективах создания электронной валюты, взяв за основу технологию блокчейна Stellar. Однако с мёртвой точки процесс реализации Нацбанком цифровой гривны сдвинулся лишь в конце прошлого года, из-за пандемии коронавируса отмеченного всемирным ростом использования электронных денег при финансовых операциях юридических и физических лиц.

Впрочем, прежде чем Stellar Development Foundation приступит к своей работе на территории нашей страны, Верховная Рада Украины должна

поддержатъ во втором и окончательном чтении законопроект о легализации криптовалют. Без легитимизации рынка криптовалют и блокчейна в рамках нынешнего украинского законодательства запустить процесс создания CBDC будет нереально. Нацбанк чрезвычайно заинтересован в принятии вышеупомянутого законопроекта.

Между тем, шансы на удачное второе чтение законопроекта о легализации виртуальных активов крайне высоки. Игроки украинского криптовалютного рынка максимально заинтересованы в окончательном законодательном урегулировании. Тем более скорейшее принятие этого закона будет способствовать значительному развитию рывку внутри индустрии.

Что в итоге

Подписанный в конце декабря прошлого года Меморандум между Министерством цифровой трансформации и SDF предполагает что в 2021 году Украина начнёт процесс реализации собственной цифровой валюты. Участие в данном процессе Нацбанка означает исключительно позитивный сценарий развития. Впрочем, сперва Верховная Рада должна принять во втором чтении законопроект о легализации криптовалют. Тем не менее Украина одной из первых стран постсоветского блока откроет для себя все преимущества виртуальных активов. Для инвесторов это, вне всякого сомнения, отличный знак с начала года (*Украинская цифровая валюта и перспективы её конкурентноспособности* // <https://blog.liga.net/user/vzaporozhchenko/article/38838>. – 2021. – 14.01).

Зарубіжний досвід

В четверг Совет Европы опубликовал «Рекомендации в связи с распознаванием лиц» (Guidelines on Facial Recognition) – документ представляет собой перечень «руководящих принципов», соблюдение которых позволит избежать «значительных рисков для конфиденциальности и защиты персональных данных», связанных с использованием технологий распознавания лиц.

Некоторые применения технологии распознавания лиц должны быть полностью запрещены во избежание дискриминации, сказано в документе. Так, Совет Европы рекомендует запретить использование распознавания лиц «исключительно с целью определения цвета кожи, религиозных или иных убеждений, пола, расового или этнического происхождения, возраста, состояния здоровья или социального статуса человека».

«В лучшем случае распознавание лиц может быть удобным... В худшем случае оно угрожает основным правам человека, включая неприкосновенность частной жизни, равное обращение и недискриминацию, позволяя государственным органам и другим лицам контролировать и контролировать важные аспекты нашей жизни – часто без нашего ведома или согласия», – заявила **Генеральный секретарь Совета Европы Мария Пейчинович-Бурич** (Marija Pejčinović Burić).

Необходимо широкое обсуждение технологии распознавания лиц в реальном времени в общественных местах и школах. Возможно, необходим запрет на последующую обработку результатов такого распознавания.

Скрытое применение технологий распознавания лиц правоохранительными органами допустимо только если оно «соразмерно» риску предотвращаемых угроз общественной безопасности. Такие угрозы должны быть заранее перечислены в правилах, которые правоохранители должны соблюдать.

Частным компаниям следует запретить распознавание лиц в общественных местах.

Документ разработан Консультативным комитетом Конвенции о защите частных лиц в отношении автоматизированной обработки данных личного характера. Комитет объединяет экспертов из 55 государств-участников Конвенции, а также 20 стран-наблюдателей.

Рекомендации Совета Европы адресованы «правительствам, законодателям и бизнесу» и опубликованы в День персональных данных (***Совет Европы призвал ограничить использование технологии распознавания лиц и запретить её бесконтрольное применение // <https://d-russia.ru/sovet-evropy-prizval-ogranichit-ispolzovanie-tehnologii-raspoznavanija-lic-i-zapretit-ejo-beskontrolnoe-primenenie.html>. – 2021. – 28.01.***

Армения внедрит электронное обслуживание для более 100 видов госуслуг, сказал в среду в ходе заседания правительства вице-премьер Тигран Авилян.

По его словам, в рамках стратегии цифровизации на последующие 5 лет есть программы внедрения он-лайн услуг, в связи с чем на следующей неделе планируется провести заседание соответствующей комиссии и разработать предложения для предоставления цифровых услуг в едином формате.

При этом вице-премьер отметил, что некоторые услуги можно будет внедрить даже в более ранние сроки, в частности, те, которые предполагают обращение и ответ или оплату.

«Эти наиболее простые услуги планируется внедрить в короткие сроки – в ближайшие 2-3 года, и сделать так, чтобы гражданам не было необходимости куда-либо идти, чтобы к примеру внести оплату или сдать документ», – сказал Авилян.

Он отметил, что уже выбран победитель тендера, который модернизирует и оцифрует около 100 госуслуг.

По его словам, в результате обсуждений со всеми структурами планируется отфильтровать все потенциальные услуги, которые будут нуждаться в личном посещении, после чего будет определен порядок их представления.

«Мы намерены постепенно все основные услуги перевести на электронную площадку», – сказал Авилян.

На сегодняшний день Министерство юстиции уже предоставляет многие услуги гражданам в электронном формате, есть аналогичные возможности электронного обращения и в полиции. В ходе сегодняшнего заседания правительства также было принято решение перевести в единый формат также социальную сферу, а некоторые услуги перевести в электронный формат (*Армения внедрит электронное обслуживание для более 100 видов госуслуг – Авилян // <https://newsarmenia.am/news/armenia/armeniya-vnedrit-elektronnoe-obsluzhivanie-dlya-bolee-100-vidov-gosuslug-avinyan>. – 2021. – 27.01*).

Американская компания Adobe, разработчик платформы Flash, предназначенной для разработки мультимедийных веб-приложений, 12 января прекратила поддержку технологии, что привело к остановке на 20 часов системы управления железнодорожным движением в городе Даляне на северо-востоке Китая.

О прекращении поддержки Adobe Flash сообщалось заранее.

С прекращением поддержки Flash специалисты, ответственные за железнодорожное сообщение в Даляне, лишились возможности просматривать схемы движения поездов, составлять графики движения и управлять маневрированием поездов.

Выходом из положения для далянских железнодорожников стала установка пиратской копии Flash в половине пятого утра 13 января, пишет гонконгское СМИ. Это решение, очевидно, работает по сей день.

Adobe Flash предоставляла разработчику развитые возможности для программирования обработки данных, но требовала значительных вычислительных ресурсов, а главное – была небезопасна, что послужило причиной отказаться от этой технологии (*Прекращение поддержки Adobe Flash привело к нарушению железнодорожного движения в Китае // <https://d-russia.ru/prekrashhenie-podderzhki-adobe-flash-privelo-k-narusheniju-zheleznodorozhnogo-dvizhenija-v-kitae.html>. – 2021. – 25.01*).

Эльдар Муртазин, аналитик (Mobile-Review.com):

Мир невообразимо изменился за последнее десятилетие, доверие к государственным медиа снижается во всех странах. Слово «государственный» тут не должно вводить в заблуждение, в той же Америке таковыми считаются все более-менее заметные деловые издания, т.к. они следуют политической повестке и зачастую не имеют собственного независимого мнения. На публику говорят то, что ранее невозможно было даже вообразить в кошмарном сне, что ещё больше разрушает восприятие традиционных медиа.

Один из последних примеров в длинном списке – это слова **главного редактора американского Forbes Рэндалла Лейна** (Randall Lane), вчитайтесь в них: «Журнал Forbes будет считать ложью данные тех компаний, которые наймут сотрудников администрации действующего президента США Дональда Трампа. Если в прошлом некоторые секретари Белого дома покидали пост с незапятнанной репутацией и зарабатывали миллионы, применяя свои навыки и доверие в деловой Америке, то теперь такого допустить нельзя. Лжецы Трампа не заслуживают такого же золотого парашюта. Пусть деловой мир знает: наймите любого из «сказочников» Трампа – и Forbes будет считать всё, о чём говорит ваша компания, ложью».

Прочитали? Главный редактор делового издания на глазах у изумлённой публики осуществляет акт цензуры и угрожает неограниченному кругу компаний, а также PR-специалистам, работавшим на администрацию Трампа. Фактически он утверждает, что будет «мочить» любую компанию просто за факт того, что они наймут того или иного человека. Искушение взвалить на свои плечи бремя судьбы в наше время настолько широко распространено, что других судят все кому не лень. Владельцы социальных сетей блокируют страницы действующего президента США, не имея на то ни одного юридического основания. Люди, зовущие себя журналистами, действуют в пользу тех или иных политических сил.

В информационном поле не может быть пустоты, традиционные медиа, что в массе своей перестали удовлетворять понятию качества, теряют аудиторию и влияние. На их место пришли социальные сети,

взлёт которых в последнее десятилетие стал беспрецедентным. Дональд Трамп выиграл предыдущие выборы благодаря социальным сетям, этот факт не вызывает сомнений, и поэтому его столь яростно ограничивают в доступе к ним сегодня.

Прелесть социальных сетей, в отличие от медиа, заключается в том, что информация в них никак не проверяется, а отдельные пользователи могут заявлять всё что угодно. Первыми это осознали коммерческие компании, в медиа они имели ограничения в продвижении своих товаров, не могли ругать конкурентов, но в социальных медиа не было таких правил игры. Блогеры от своего лица могли заявлять всё что угодно и не несли никакой ответственности за это.

Подпитка рекламными бюджетами быстро превратила социальные медиа в мир Дикого Запада. Компании, щепетильно относившиеся к этическим принципам, быстро сдали свои позиции, ведь конкуренты не ограничивали себя в выборе инструментов. Например, пять лет назад присутствовал на одной из конференций, посвященных SMM-практикам, она проходила в одном из люксовых отелей Нью-Йорка. Огромное сетевое агентство, работающее во всём мире, рассказывало, как легко утопить любую компанию-производителя. Для этого достаточно, чтобы в социальных сетях люди начали писать о том, что после использования продукта компании X у них случилась неприятность. Более того, SMM-специалисты утверждали, что можно убедить саму компанию в том, что у них есть такая проблема, хотя её и не существует в природе. Хорошо зная, как устроены механизмы оценки проблем внутри корпораций, какова скорость принятия решений, они продавали свои знания и объясняли, что все этические переживания возьмут на себя. Периодически хотел ущипнуть себя, поворачивался к своему коллеге и спрашивал: «Я точно услышал это сейчас, то, что они сказали?» Никаких деталей, но за описываемыми сценариями легко угадывались события, которые уже случились или произошли чуть позднее.

Развитие Интернета и социальных сетей позволило формировать информационную повестку для обычных людей, когда нужные сообщения продвигаются ботами, SMM-специалистами и техника такого продвижения, включая весь инструментарий, стоит довольно недорого. Первыми на этом поле были коммерческие компании, но затем туда пришли государства, которые стали активно использовать социальные сети для пропаганды, продвижения нужной идеологии, в том числе для всевозможных цветных революций. Теории использования социальных сетей для достижения политических целей активно разрабатывались в Америке в начале 2000-х, практические инструменты были готовы к концу первого десятилетия. Советую прочитать книгу Клэя Ширки «Сюда приходят все, власть организаций без организаторов», в ней вне академической среды систематизируется влияние социальных сетей на те или иные паттерны поведения. Книжка забавная, хотя именно академичности ей и недостает.

Первыми натурными испытаниями социальных сетей можно считать акции протеста в Иране в 2009 году, но они прошли для широкой публики незамеченными, не обсуждались широко. Затем случилась революция в Тунисе, в конце 2010 года политические и экономические проблемы прорывались наружу, началом революции стало самосожжение уличного торговца фруктами, оно случилось 17 декабря. В начале января полыхает вся страна, а для координации действий протестующих используется Facebook. На Западе происходящее называют киберреволюцией, накал страстей поддерживается публикацией документов о коррупции правящей элиты, источником документов становится Wikileaks. Перед нами революция, созданная извне, но по новым лекалам, где Интернет становится дешевым и простым способом для раскачки ситуации, направления толпы в нужное русло.

В 2011 году на очереди Египет, там для координации протестующих используется Twitter, все события получают ярлык твиттер-революции. Власти не только вводят на улицы Каира армию, но отключают Интернет и мобильную связь. Это тоже примета нового времени, когда для сиюминутной координации используются социальные сети, а правительства стремятся их отключить. Что автоматически повышает ценность социальных сетей для граждан, т.к. отключение означает, что там пишут что-то интересное и верное, иначе зачем их отключать?

В чём-то развитие социальных сетей можно сравнить с оружием нападения, для пропагандистов любых мастей это идеальный инструмент, и Америка первой осваивает на уровне государства эти возможности, широко использует их по всему миру. Отключением социальных сетей нельзя добиться какого-то внятного результата, другие государства ищут иные пути решения вопроса насаждения чужой идеологии. В этом аспекте очень забавно и любопытно выглядит то, что американские социальные сети начинают маркировать государственные медиа и всех, кого они считают сотрудниками таких медиа. С одной оговоркой, маркировку получают медиа других государств, например, Китая или России, в то время как собственные медиа и аккаунты союзников обходятся без маркировки. Это явная манипуляция, в которой пытаются уменьшить влияние чужих социальных медиа, максимально их ограничить.

Но на войне все методы хороши для достижения превосходства, и потому это другое. Внутри Великобритании независимость Би-Би-Си давно вызывает вопросы, равно как и критика политики этой корпорации.

В 2016 году в Турции произошла попытка военного переворота, часть армейских генералов участвовали в захвате власти, происходили бои. Под контроль было взято телевидение, отключены социальные сети. Эрдоган ночью вышел в эфир социальных сетей и призвал народ и верные части к сопротивлению, назвал вещи своими именами. Фактически можно говорить о том, что Интернет сыграл не последнюю роль в событиях, которые происходили в Турции. И тут мы приходим к дилемме любого современного

государства, включая Америку, как защитит себя и своих граждан от пропаганды в социальных сетях, какие инструменты нужно создать для этого. Опыт Америки уникален, так как корпорации, владеющие социальными сетями, имеют штаб-квартиры на американской земле, являются участниками местных политических процессов. Но вот для всего остального мира набор инструментов не так велик, и тут нам может помочь турецкий опыт, который можно считать на данный момент работающим.

Как контролировать социальные сети, опыт Турции

В Турции государство контролирует большинство медиа, но социальные сети всегда выпадали из-под контроля государства, американские IT-корпорации считали, что они выше локальных законов. Нечто подобное мы наблюдаем и в России, сходство ситуации почти полное. Летом 2020 года в Турции был принят закон, в котором указывалось, что любая социальная сеть, имеющая более миллиона пользователей ежедневно, должна открыть свое представительство внутри страны. Отказ от подчинения в данном случае приводил к запрету на рекламу турецких компаний в таких социальных сетях, штрафам для самих сетей плюс ограничениям в скорости доступа, которые регулировались местными провайдерами. В рамках закона локальные представительства социальных сетей должны будут удалять контент, который турецкие власти сочтут неприемлемым, для этого будет дано 48 часов, за отказ в удалении штраф составит 700 тысяч долларов. Также в законе, что вступил в силу с 1 октября 2020 года, указывается, что все данные турецких пользователей должны храниться внутри страны.

На момент первого обсуждения закона летом 2020 года раздалось огромное количество недовольных голосов как внутри Турции, так и снаружи. Превалировало мнение, что Турция не сможет добиться каких-либо уступок и та же Facebook слишком велика, чтобы идти на попятный. Аналогии с Россией настолько очевидны, что вызывают изумление. Например, турецкие пользователи постоянно утверждали, что Турция слишком мала для Facebook, Twitter и других, чтобы компании боялись потерять этот рынок, это ничтожная часть тех денег, что получают американские корпорации. Это удобная позиция для корпораций, когда они пытаются нивелировать местные законы или движение, ограничивающие их свободы, но к реальной жизни такие рассуждения не имеют никакого отношения (в России так любят говорить про Apple, что наша страна для компании ничтожна и её можно игнорировать, на деле всё ровно наоборот).

Многие представители интернет-бизнеса чувствовали отторжение от всей ситуации, так как позиция той же Facebook им намного ближе, чем попытки любого государства, они просто по разные стороны баррикад. Но в конечном итоге закон в Турции приняли, а затем случилось то, что всё изменило.

Турция вынесла первые штрафы в адрес социальных сетей, которые не открыли представительства. Каждый штраф превышал миллион долларов, но также турецкий регулятор заявил, что в апреле скорость доступа к

нарушителям будет снижена на 50 %, в мае – на 90 %. Также начиная с января будет действовать запрет на размещение рекламы, он вступает в силу немедленно. Санкции, которые ввело турецкое правительство, оказали чудодейственный эффект на многих игроков, например, Facebook моментально поменяла свою позицию. В Google заявили о желании подчиняться новым законам, равно как и YouTube отдельно назначил своего представителя в стране. Пока вне нового закона живет Twitter, а также Pinterest.

Как так случилось, что огромные IT-корпорации, лидеры в своих сегментах, вдруг обратили внимание на «незначительный» рынок? Ответ кроется в том, что турки надавили на самое больное, на деньги. Корпорации могут сколь угодно долго избегать введения цензуры, предлагать свои инструменты и сети для решения политических задач, но они болезненно реагируют на ситуацию, когда их доходы ограничивают на заметных рынках. И поэтому они соглашаются со всеми правилами игры, чтобы только сохранить тот статус-кво, который у них есть.

Это пример того, как локальные законы выводят американские IT-компании из тени, заставляют играть по местным правилам, которые устанавливаются внутри независимого государства. И о том, что это возможно, мы знаем давно, та же Google согласилась с полным контролем поиска в Китае, не ушла с этого рынка. И с этого момента можно считать, что для всех IT-гигантов старая песенка была спета, они не могли жить по-прежнему... *(Эльдар Муртазин Как государства воюют с пропагандой в социальных сетях и контролируют их // <https://d-russia.ru/kak-gosudarstva-vojujut-s-propagandoj-v-socialnyh-setjah-i-kontrolirujut-ih.html>. – 2021. – 22.01).*

Microsoft, Oracle і Salesforce розробляють міжнародний паспорт вакцинації для подорожей.

Microsoft, Salesforce та Oracle об'єдналися задля створення цифрового паспорта вакцинації – Vaccination Credential Initiative (VCI). Над ідеєю працює також американська клініка Майо, кілька технологічних компаній у сфері охорони здоров'я та некомерційна організація The Commons Project, яка працювала над створенням подібного сервісу.

Команда хоче розробити цифрове рішення, що дозволяє отримати зашифровану копію своїх даних про вакцинацію. Її можна буде зберігати в цифровому гаманці – Google Pay або Apple Wallet. Людям без смартфона можна буде отримати документ з QR-кодом, що підтверджує вакцинацію.

За задумом учасників VCI, система цифрових паспортів вакцинації повинна стати міжнародною і сприятиме поверненню людей до нормального способу життя з можливістю подорожувати. Однак наразі ВООЗ не підтримує цю ініціативу, адже виступає проти введення вимоги обов'язкової вакцинації від COVID-19 при міжнародних поїздках, пояснюючи це недостатньою кількістю даних про зниження передачі COVID-19 при вакцинації *(Microsoft, Oracle і Salesforce розробляють цифровий паспорт*

вакцинації // <https://ehealth.gov.ua/2021/01/21/microsoft-oracle-i-salesforce-rozroblyayut-tsyfrovyj-pasport-vaktsynatsiyi>. – 2021. – 21.01).

Президент США Дональд Трамп в ночь перед уходом с должности подписал исполнительный указ, предписывающий провайдерам облачных услуг собирать «более полные данные» о своих иностранных клиентах.

Для проведения мероприятий, включающих «вредоносную кибердеятельность», иностранные субъекты используют американскую облачную инфраструктуру, что «чрезвычайно усложняет» отслеживание их действий, т.к. злоумышленники легко переходят в другое «облако», уничтожая свои следы. Иностранные же реселлеры американских IaaS-продуктов делают доступ к облачным сервисам ещё проще, что позволяет злоумышленникам избегать обнаружения, говорится в письме Трампа к Конгрессу.

Чтобы разобраться с этими угрозами, правительство должно потребовать у провайдеров «облаков» собирать и хранить более полные записи об иностранных клиентах, а также, возможно, ограничивать доступ к своим услугам для «определённых иностранных субъектов».

Каким именно иностранным клиентам можно будет «перекрывать воздух», смогут решать министры торговли, финансов, обороны, внутренней безопасности, глава госдепартамента, генпрокурор и начальник разведывательной службы.

Эксперты по кибербезопасности отмечают, что меры, предусмотренные указом, могут помочь правительству собрать больше данных, актуальных в свете недавнего киберпроникновения в сети американского правительства и крупных корпораций.

Хакеры, ответственные за этот взлом, как раз использовали американскую облачную инфраструктуру, что усложнило их обнаружение. Правда, новые требования могут стать проблемой для небольших провайдеров, которые понесут значительные расходы и, возможно, потеряют иностранных заказчиков.

Процедура введения в действие исполнительных указов президента США предусматривает полгода их обсуждения, и неизвестно, утвердит ли указ Трампа новый президент Джо Байден (*Вика Рябова Последний указ Трампа посвящён «иностранным киберугрозам» – владельцы американских «облаков» должны следить за клиентами // <https://d-russia.ru/poslednij-ukaz-trampa-posvjashhjon-inostrannym-kiberugrozam-vladelcy-amerikanskih-oblakov-dolzhen-sledit-za-klientami.html>. – 2021. – 21.01).*

Цифровизация поможет иностранцам получить гражданство в Литве. Такие нововведения запустило в действие с февраля 2021 года правительство прибалтийского государства.

Такою інформацію опублікувала на своєму офіційному сайті міграційна служба Литви.

Так, всі желаючі можуть подати заявлення на отримання електронного громадянства Литви.

Статус «електронного» громадянина дозволить:

- отримати унікальний реєстраційний номер, за допомогою якого можна реєструвати компанії в Литві онлайн;
- відкривати банківські рахунки;
- платити всі необхідні податки і збори;
- підписувати угоди електронною підпискою (в тому числі міжнародні);
- мати доступ до інших державних послуг Литви.

Відзначимо, що першовпрохідцем в «електронному» громадянстві в світі стала Естонія, яка ввела в дію подібну реєстрацію ще в 2014 році. З тих пор статус «електронного» громадянина отримали більше 75 тис. іноземців. З цього ж року Естонія стала видавати візи для зарубіжних спеціалістів – така віза дає право на проживання і роботу до 3 місяців
(Литва вводить електронне громадянство // <https://news.finance.ua/ru/news/-/485610/litva-vvodit-elektronnoe-grazhdanstvo>. – 2021. – 15.01).

Уряд Польщі осудив блокування рахунків записів президента США Дональда Трампа в американських соціальних мережах; Польща намірена законодавчо заборонити аналогічні дії технологічних компаній в цій країні.

«Будемо захищати свободу слова в Інтернеті!», – написав прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький (Mateusz Morawiecki) в Facebook на цій тиждні. «...Ми зробимо все, щоб обмежити [цензуру] Facebook, Twitter, Instagram і інших [глобальних ІТ-компаній]. В Польщі ми зробимо це з допомогою відповідного національного закону. Ми запропонуємо аналогічні правила для всього Євросоюзу», – написав польський прем'єр раніше.

Госекретар міністерства юстиції Польщі Себастьян Калета (Sebastian Kaleta), сказав, що рішення Facebook видалити акаунт Трампа було лицемірним, політично мотивованим і «рівнозначним цензури», пише The Guardian. Калета сказав, що законопроект, підготовлений міністерством юстиції, зробить незаконним видалення компаніями-власниками соціальних мереж повідомлень, не порушують польський закон: «Видалення законного контенту буде являтися прямим порушенням закону, і платформи, що працюють в Польщі, повинні бути поважати це».

В останні роки Facebook неодноразово блокувала публікації крайні правих польських організацій і політиків, пише видання.

Согласно положениям польского законопроекта, пользователи смогут подать в суд ходатайство, чтобы заставить социальные сети восстановить удалённый контент, если они считают, что он не нарушает польское законодательство. Суд вынесет решение в течение семи дней, и процесс будет полностью электронным.

Другие европейские политики, в том числе канцлер ФРГ Ангела Меркель, также выразили беспокойство по поводу запрета Трампу пользоваться социальными сетями, пишет издание.

В конце прошлого года в России подписан и вступил в действие закон о санкциях для соцсетей и интернет-платформ за цензуру российских СМИ и граждан. В соответствии с ним владелец ресурса может быть признан причастным к нарушениям основополагающих прав и свобод, если допустит в РФ ограничение распространения пользователями Интернета общественно значимой информации, в частности, сообщений и материалов зарегистрированных СМИ.

Новый европейский законопроект о цифровых услугах предполагает выделить «очень большие платформы» из-за их «непропорционального влияния» на пользователей в ЕС, поскольку они играют «системную роль в усилении и формировании информационных потоков в Интернете для большей части граждан ЕС». В случае принятия законопроекта штрафы за нарушение новых правил смогут достигать размера до 6 % от годового оборота компаний *(Татьяна Костылева Польша должна запретить цензуру в соцсетях – премьер-министр // <https://d-russia.ru/polsha-dolzha-zapretit-cenzuru-v-socsetjah-premer-ministr.html>. – 2021. – 15.01)*.

Гендиректор Facebook заявил, что, поскольку «президент Дональд Трамп намерен использовать оставшееся у него время пребывания в должности, чтобы сорвать мирную передачу власти», его аккаунты в Facebook и Instagram блокируются «на неопределённый срок».

Ранее Трамп опубликовал видео, на котором он показан беседующим с протестующими против официальных итогов президентских выборов. «I love you», – говорит президент собеседнику прежде, чем обратиться к нему с просьбой «идти домой». На записи Трамп повторяет заявление о фальсификации результатов выборов. Эту публикацию администрация Facebook удалила.

Twitter и YouTube также блокировал и учётные записи Трампа.

Канадская компания Shopify прекратила обслуживать TrumpStore.com – онлайн-магазин, связанный с бизнесом Трампа, а не с политикой. Отказ от исполнения обязательств по отношению к TrumpStore.com в Shopify объяснили «нетерпимостью к провокациям насилия».

«Facebook официально заставляет замолчать президента Соединенных Штатов. К лучшему это или нет, но это – поворотный момент в борьбе за контроль над свободой цифрового слова», – так отреагировал на происходящее Эдвард Сноуден.

Ранее Facebook и Twitter подвергали публикации Трампа цензуре, но до блокировок учётной записи дело не доходило.

В сентябре администрация Трампа предложила наказывать соцсети за «цензуру легитимных высказываний» и неудаление противозаконного контента. Имелось ввиду ослабление так называемого «раздела 230» закона об этике в сфере коммуникаций (Section 230 of the Communications Decency Act), который защищает владельцев социальных сетей от ответственности за контент, размещённый их пользователями. В разделе 230 указано, что владелец интернет-сервиса не может рассматриваться как издатель или самостоятельный источник информации, предоставленной третьим лицом. С предложением отказаться от этого положения выступил Минюст США. В письме к Конгрессу министерство заявило о намерении добиться, чтобы онлайн-платформы «перестали подвергать цензуре правомерные высказывания и продвигать одни идеи в ущерб другим» (*Американские социальные сети лишили свободы слова президента США // <https://d-russia.ru/amerikanskie-socialnye-seti-lishili-svobody-slova-prezidenta-ssha.html>. – 2021. – 08.01*).

Новітня бібліографія зарубіжних та вітчизняних досліджень з проблематики електронного урядування

Белік, С. Я. Розвиток та удосконалення електронних державних послуг в Україні : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / С. Я.Белік ; наук. керівник к.е.н., доц. К. М. Синякова ; Міністерство освіти і науки України ; Херсонський держ. ун-т, Ф-т бізнесу і права, Кафедра економіки, менеджменту та адміністрування. Херсон : ХДУ, 2020. 53 с. Кваліфікаційна робота присвячена висвітленню теоретичних основ та практичних рекомендацій в галузі розвитку та удосконалення електронних державних послуг в Україні. Досліджено соціально-економічну сутність та передумови розвитку електронних державних послуг; вивчено концепцію цифрового розриву як глобальну проблему розвитку електронних державних послуг; визначено методичні засади визначення рівня розвитку електронних державних послуг; проаналізовано світові тенденції розвитку електронних державних послуг та рівень розвитку електронних державних послуг в Україні; визначено економічний та антикорупційний ефект від впровадження електронних державних послуг; сформовано орієнтири розвитку електронних державних послуг в Україні на основі найкращих світових практик; запропоновано напрями вдосконалення електронних послуг в Україні на державному та місцевому рівнях та шляхи активізації електронного урядування в період пандемії.

Горбашко, Е. А., Титова, А. В. Модели измерения качества услуг электронного правительства // Стандарты и качество. 2021. № 1. С. 62-67. Е.А. Горбашко, А.В. Титова исследуют факторы, оказывающие влияние на развитие цифрового государства, проводят анализ теоретических и практических аспектов оценки качества государственных электронных услуг.

Григорьева, Н. С., Гладкова, К. С. Государственное управление на пути цифровой трансформации // Вестник Белгородского университета кооперации, экономики и права. 2021. № 1 (86). С. 88-100. Цифровизация привела к изменению современного общественного строя, к изменению общественных отношений, к формированию новых видов и способов коммуникации как людей друг с другом, так и общественных институтов с гражданами страны. С одной стороны, очевидно положительное влияние данной тенденции, с другой – существует ряд взглядов, отмечающих негативное влияние цифровизации. Формат взаимодействия общественных структур с населением страны также претерпел определенные изменения. Ввиду этого актуальным является изучение этапов цифровизации государственных институтов в стране. Процесс цифровизации государственных институтов управления осуществляется в рамках создания «электронного правительства» и дальнейшего формирования уже цифрового правительства. Для начала были созданы специальные электронные платформы, которые позволили осуществлять основные и важнейшие функции государственных институтов посредством использования Интернета, и тем самым фактически была реализована цель, направленная на создание электронного правительства. На современном этапе ранее созданный комплекс платформ, объединенных в электронное правительство, претерпевают дальнейшие изменения, которые направлены на то, чтобы перевести в цифровой формат все стадии работы

государственных институтов, начиная от обращения граждан и до исполнения услуги. Такая цифровизация служит в дальнейшем в реализации еще более глобальных целей государства, таких как создание искусственного интеллекта до 2030 года. В исследовании выявлено, что регионы находятся на разных стадиях цифровизации. В отдельных субъектах разработаны программы оцифровывания государственных институтов, в других регионах процесс разработки даже не был запущен. Такой разрыв в темпах цифровизации в дальнейшем может стать большой проблемой, препятствующей эффективному взаимодействию государственных институтов и предоставлению услуг гражданам. Анализ процесса цифровизации привел к выводу, что влияние цифровизации на современное общество крайне неоднозначно. С одной стороны, очевидно положительное влияние, с другой стороны, цифровизация превращается в глобальный инструмент тотального контроля, который может быть использован заинтересованными лицами или структурами в своих целях. В статье сделан вывод, что в настоящее время государственные институты управления сталкиваются с рядом проблем, связанных с цифровизацией и возникающих вследствие недоработанности самого процесса оцифровывания и неготовности государственных институтов внедрять цифровые технологии. Так, существуют риски, связанные с национальной безопасностью страны и зависимостью от иностранных технологий, неразвитостью законодательной базы, направленной на защиту биометрических данных, проблемы, касающиеся нормативно-правового обеспечения электронного взаимодействия государственных институтов различных уровней и их взаимодействие с другими субъектами хозяйственных отношений.

Кандалова, В. А. Концепция электронного государства в современной модели публичного управления // Академическая публицистика. 2021. № 1. С. 214-217. Цель работы заключается в определении функций и целей «электронного государства», а также выделить основные виды электронного государства в мире. Использованные методы в работе – это исследование, описание, классификация. Результатом работы является выделение целей, функций и классификации. Электронное государство становится неотъемлемой частью как государственных структур, так и общества в целом. Оно направлено на решение ежедневных проблем общества и ежедневных проблем государства в целом.

Карнаушенко, Л. В. Эффективность системы государственного управления в условиях постмодерна. теоретические и эмпирические аспекты // Закон и право. 2021. № 1. С. 15-20. В статье отмечается, что в эпоху постмодерна происходят масштабные трансформации социума, в результате чего эффективность государственного управления может снижаться. В этих условиях государство осуществляет активный поиск форм, способов, инструментов, которые бы позволяли решить проблему снижения эффективности управления. В частности, электронное правительство нередко рассматривается как современная альтернатива классической чиновничьей бюрократии – ключевому элементу системы управления.

Кулібаба, В. Б. Забезпечення інформаційної прозорості діяльності органів державної влади : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / В. Б.Кулібаба ; наук. керівник д.е.н., проф. Н. І. Шашкова ; Міністерство освіти і науки України ; Херсонський держ. ун-т, Ф-т бізнесу і права, Кафедра економіки, менеджменту і адміністрування. Херсон : ХДУ, 2020. 69 с. Робота присвячена проблемі забезпечення транспарентності діяльності органів державної влади. У контексті даного дослідження на особливу увагу заслуговує

аналіз відкритості та прозорості діяльності органів державної влади як структурних рівнів транспарентності системи державного управління, за якими визначається ефективність реалізації ними своїх функціональних повноважень. Саме тому побудова правової та демократичної держави в особливому ракурсі ставить питання відкритості та прозорості, оскільки від їх вирішення в цілому залежить розвиток громадянського суспільства. Відкритість та прозорість є стратегічним елементом формування якісної взаємодії між громадянами та органами державної влади.

Лебедева, Г. Ю. Забезпечення кібербезпеки в Україні: адміністративно-правові засади : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / Г. Ю. Лебедева ; наук. керівник к.ю.н., доц. С.В. Циганок ; Міністерство освіти і науки України ; Херсонський держ. ун-т, Ф-т бізнесу і права, Кафедра публічного та міжнародного права і правоохоронної діяльності. Херсон: ХДУ, 2020. 96 с. Кваліфікаційна робота присвячена теоретичному обґрунтуванню адміністративно-правових засад щодо забезпечення кібербезпеки в Україні, встановленню проблемних питань, визначенню шляхів їх вирішення, а також формулюванню можливих напрямів удосконалення зазначеної сфери, враховуючи міжнародний досвід. В ході роботи було розкрито теоретико-правові засади забезпечення кібербезпеки в Україні; проаналізовано адміністративно-правовий механізм забезпечення кібербезпеки в Україні; виявлено шляхи удосконалення чинного законодавства України в частині забезпечення кібербезпеки, враховуючи проблемні питання.

Нагаєв, В. М. Впровадження інформаційно-цифрових технологій в системі публічного управління // Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), м. Полтава, 08 грудня 2020 року / за заг. ред. Т.М. Лозинської, О.В. Дорофєєва. Полтава : ПДАА, 2021. С. 59-62. Розвиток інформаційного суспільства, як визначальна тенденція сьогодення, неодмінно веде до серйозних трансформацій у системі публічного управління. Ці перетворення пов'язані не лише з необхідністю участі держави у створенні базових політичних, економічних, соціальних, технічних, технологічних передумов для становлення електронної демократії, поступального розвитку електронного урядування. Сама система публічного управління має адаптуватися до реалій інформаційного суспільства, за якого кожен громадянин може створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися інформацією та знаннями, використовувати інформаційні технології для розширення можливостей реалізації власного потенціалу, сприяти суспільному і особистісному розвитку, підвищувати якість життя та створювати умови для відкритого і прозорого публічного управління.

Політанський, В. С. Міжнародна практика впровадження та функціонування електронного суду з позиції права // The Scientific Heritage. 2021. № 58-4. С. 73-76. Стаття направлена на дослідження особливостей впровадження та функціонування міжнародної практики електронного суду, як новітньої й повноцінної процедури здійснення та або відправлення правосуддя в електронній формі. Досліджено класичне поняття суду, як органу, що здійснює правосуддя у формі розгляду і вирішення різних категорій справ у встановленому законом процесуальному порядку. Проаналізовано різноманіття понять електронного суду, на основі чого було надано

авторське визначення цього поняття, що ґрунтується на власному розумінні даного терміну, з позиції теоретико-правового аналізу. Аргументовано думку про те, що, електронний суд це не тільки певна форма використання інформаційно-комунікаційних технологій всіма зацікавленими сторонами судового процесу, але й пряма і повноцінна процедура здійснення та або відправлення правосуддя в електронній формі. Проаналізовано особливості впровадження та функціонування електронного суду в провідних краях американського та європейського континентів. Зроблено висновок про те, що розгляд електронного суду, як складного у змістовному та структурному планах явища, створює необхідні методологічні умови, дозволяє визначити основні напрямки і пріоритети державної діяльності на шляху до реалізації електронного правосуддя окремо в кожній дослідженій країні.

Янсон, Я. В. Розвиток правового механізму публічного управління впровадженням інструментів електронної демократії // Публічне управління та митне адміністрування. 2020. № 3 (26). С. 83-90. Стаття присвячена аналізу механізму правового забезпечення розвитку електронної демократії в Україні в частині формування й імплементації інструментів електронної демократії. Відповідно до Концепції розвитку електронної демократії в Україні, «інструменти електронної демократії – засоби для забезпечення формування та реалізації державної політики, розвитку самоврядування шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій у демократичних процесах». Проаналізовано рівень законодавчого визначення інструментів електронної демократії в національних концептуальних та стратегічних документах. Значного поширення набули такі інструменти електронної демократії, як електронні консультації, електронні петиції, електронні звернення, бюджети участі (громадські бюджети). Визначено особливості еволюції застосування інструментів електронної демократії державними органами та громадськими організаціями. Встановлено причини повільного розвитку низки інструментів електронної демократії. Здійснено порівняльний аналіз застосування інструментів електронної демократії в Україні та Європейському Союзі, виокремлено та доведено недоліки, притаманні національному правовому механізму розвитку електронної демократії щодо застосування її інструментів на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Основними вадами правового механізму є: недосконалість його ресурсного забезпечення; відсутність цілісного бачення державою стратегії розвитку електронної демократії як інституції; переважання розвитку електронних послуг, автоматизації тощо над розвитком інструментів активного залучення громадян до участі у громадсько-політичному житті країни. Обґрунтовано рекомендації публічним органам влади щодо вдосконалення чинного правового механізму впровадження, застосування та розвитку інструментів електронної демократії.